

2

GÖÇ VE GÖÇMENLER: KÜRESEL BAKIŞ

Giriş

Göç üzerine yürütülen tartışmaların büyük bölümünde çıkış noktası genellikle rakamlardır. Göç gibi, küresel düzeyde toplumsal ve ekonomik dönüşümler içeren bir olguya ilişkin ölçek değişikliklerini, yeni eğilimleri ve değişen demografileri anlamak içerisinde yaşamakta olduğumuz ve devamlı değişen dünyayı anlamlandırabilmemize ve gelecek planları yapabilmemize yardımcı olmaktadır. En güncel küresel tahminlere göre 2019 yılında dünyada yaklaşık 272 milyon uluslararası göçmen bulunmaktaydı ve bu rakam küresel nüfusun yüzde 3,5'ine karşılık gelmekteydi.¹ Burada ilk olarak dikkat çekilmesi gereken önemli noktalardan biri, bu oranın dünya nüfusunun hala çok küçük bir kısmını oluşturduğu gerçeği; ve bunun da, kişilerin doğdukları ülkede kalma eğiliminin açık ara dünyada hakim olan norm olduğu anlamına geldiğidir. İnsanların büyük çoğunluğu sınır ötesi göç etmemekle birlikte, ülke içerisinde göç edenlerin sayısı çok daha yüksek seyretmektedir (2009 yılı için tahmin edilen iç göçmen sayısı 740 milyondur).² Ancak, uluslararası göçmenlerin zaman içerisinde -hem sayıca hem de orantısal anlamda- öngörülenden biraz daha fazla bir ivmeyle artmakta olduğu gerçeği de unutulmamalıdır.³

İnsanların büyük çoğunluğu - bizzat göçmenleri ya da giriş yaptıkları ülkeleri temel konularda zora sokmayacak şekilde gerçekleşen göç süreçleri de dahil olmak üzere – iş, aile ve eğitim sebepleriyle uluslararası göçe başvurmaktadır. Ancak kimi insanlar evlerini ve ülkelerini, çatışma, zulüm ve doğal afet gibi, bir takım zorlu ve bazen de trajik koşullar altında terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Mülteciler ve ülkesinde yerinden edilmiş kişiler (IDPler) sayıca bütün göçmenler arasında görece küçük bir yüzde teşkil etseler de, bu kişiler genellikle yardım ve desteğe en çok ihtiyaç duyan kesim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bölüm, küresel göç alanındaki kilit verilere ve eğilimlere odaklanmak suretiyle, göçe ve göçmenlere ilişkin bilgi birikimine genel bir bakış sunarak, göç alanında siyasa yapıcı, uygulayıcı ve araştırmacı konumunda olan kişilere göçe ilişkin büyük resmi daha iyi anlamlandırabilmek konusunda yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bölüm, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı (UN DESA), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi (IDMC) ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından derlenmiş olan güncel istatistik kaynaklarından faydalanmaktadır.⁴ Bölüm uluslararası göçmenlere (stoklar) ve uluslararası göçe (akınlar) ilişkin küresel veriler ve eğilimlere genel bir bakış sağlamaktadır. Bunun yanında, belirli göçmen grupları - örneğin; göçmen işçiler, mülteciler, sığınmacılar, IDP'ler [*Internally Displaced Persons*] ve kayıp göçmenler- ve vatansız kişiler ve işçi dövizleri üzerine bir tartışma da sunmaktadır.

1 UN DESA, 2019a.

2 UNDP, 2009.

3 Örneğin bakınız; IOM'in Birleşmiş Milletler nüfus verilerine (UN DESA, 2002) ve göç verilerine (IOM, 2000) dayanan 2003 Dünya Göç Raporu (IOM, 2003)

4 Bu raporun kapsamına uygun bir şekilde, 17 Eylül 2019 tarihinde UN DESA'nın 2019 revizyonunu yayımlamasından sonra bölüme dahil edilmiş olan uluslararası göç stoku verileri hariç, bu bölümde kullanılan istatistikler 30 Haziran 2019 itibarıyla günceldir.

Bölüm ayrıca, özellikle yardımcı gönüllü geri dönüşler ve yeniden entegrasyon, yerleştirme, yerinden edilmenin izlenmesi ve insan ticareti mağdurları konularında, programa dayalı olan ve kapsamı halen genişlemeye devam eden IOM verilerinden de yararlanmaktadır. Bu veriler genellikle küresel düzeyde ve temsili olmasalar da, ilgili programlar ve operasyonlarda küresel düzeyde gerçekleşen değişikliklere ilişkin fikir verebilmektedir. Bu bölümde değinilen bütün temalarla doğrudan ilinti alanlarda faaliyet gösteren bir BM göç kuruluşu olarak IOM'in sağladığı veriler, göçmenlerin farklılık gösteren gereksinimleri de dahil olmak üzere, hem göç olgusuna hem de içerdiği çok çeşitli dinamiklere ışık tutma kapasitesine sahiptirler.

Bu bölüm veri toplamada karşılaşılabilecek ve göç trendlerini küresel düzeyde bütünlüklü olarak analiz etmeye imkan sağlayacak tanımlar yapmayı zorlaştırabilecek bazı kısıtlar üzerinde durmaktadır.⁵ Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç için Küresel Mutabakat'ın kanıta dayalı politika oluşturmaya yönelik veri toplama konusuna yaptığı vurgudan da anlaşıldığı gibi; bu konu, kendi ülkesi veya bölgesi dahilindeki göç eğilimlerini analiz etme çabasında olan bir çok Ülke için hala bir sorun teşkil etmeye devam etmektedir (Küresel Mutabakat'ın 1. Hedef'i – bu raporun 11. bölümündeki tartışmaya bakınız). Göç verilerinin toplanmasına ve geliştirilmesine yönelik devam eden çalışmalar erişilebilir veri hacminde bir büyüme sağlamıştır, ancak; teknik kapasitenin geliştirilmesinin gerekliliği, uluslararası toplumun göçün temel boyutları hakkında daha kapsamlı bir tablo çizibilme çalışmalarının önünde aşılması gereken bir engel olarak hala durmaktadır. Benzer şekilde, aşağıda yer alan tabloda görüleceği üzere, göçün ve göçmenlerin tanımlanması da karmaşık bir süreçtir.

Göç, göçmen ve diğer kilit terimlerin tanımlanması

Göçle ilgili anahtar terimlerin, Göç ve göçmen kelimelerinin sözlüklerde yer verilen genel tanımlarının dışında, hukuki, idari, istatistiki alanlarda ve bilimsel araştırma alanlarında kullanılanlar da dahil olmak üzere, çok çeşitli ve alana özgü tanımları bulunmaktadır.^a Göç veya göçmen olguları için, üzerinde evrensel düzeyde mutabık olunan bir tanım bulunmamakla beraber, UN DESA'nın 1998 Uluslararası Göç İstatistikleri Üzerine Tavsiyeler'inde [*Recommendations on Statistics of International Migration*] belirtilen tanımlar gibi, farklı bağlamlar için geliştirilmiş ve yine bu farklı bağlamlarda büyük ölçüde kabul gören bir çok tanım mevcuttur.^b

Göçmenler ve göç ile ilgili teknik tanımların, kavramların ve sınıflandırmaların belirleyicisi muhakkak coğrafi, hukuki, siyasi, metodolojik, zamansal ve benzeri faktörlerdir. Örneğin göç olayları, doğum yeri, vatandaşlık aidiyeti, ikamet yeri ve kalış süresi gibi farklı faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilen çok çeşitli biçimlerde tanımlanabilirler.^c Bu durum, göçün ve göçmenlerin (ne şekilde tanımlandıkları fark etmeksizin) etkilerinin niceliğinin belirlenmesi ve analizinin ortaya koyulması gerektiği durumlarda özellikle önem kazanmaktadır. Okurlarımızın, sunulan verilerin temelindeki belirli özel tanımlar ve sınıflandırmalar hakkında bilgi edinmek için, bölümde atıfta bulunulan birincil kaynaklara başvurmasını tavsiye etmekteyiz. Okurlar, IOM Göç Terimleri Sözlüğü'nü [*Glossary on Migration*] (2019 baskısı) de kullanışlı bir başvuru kaynağı olarak değerlendirebilirler.^d

a Örneğin bakınız, Poulain ve Perrin, 2001.

b UN DESA, 1998.

c Örneğin bakınız, de Beer ve ark., 2010.

d IOM, 2019b.

5 Genel olarak, belirli veri kaynakları için verilen açıklayıcı notlar, uyarılar, kısıtlar ve metodolojiler oldukça geniş kapsamlı olabilmektedir ve dolayısıyla bunlara bu bölümde yer verilmemiştir. Ancak, okurların kaynaklara kolaylıkla erişebilmesi için kaynak göndermeleri açıkça belirtilmiştir.

Uluslararası göçmenler: rakamlar ve eğilimler

UN DESA uluslararası göçmenlerin sayısına ilişkin küresel düzeyde tahminlerde bulunmaktadır. Aşağıda sunulan tartışma UN DESA'nın Ülkelerden temin ettiği verilere dayanan bu tahminler üzerinden yürütülmektedir.⁶

Birleşmiş Milletler'in *Uluslararası Göç İstatistikleri Üzerine Tavsiyeler [Recommendations on Statistics of International Migration]* yayını "uluslararası göçmen" terimini, "kısa süreli göçmenler" (mutat olarak ikamet ettikleri ülkeyi en az üç ay en fazla bir yıl süreyle değiştirmiş olanlar) ve "uzun süreli göçmenler" (mutat olarak ikamet ettikleri ülkeyi en az bir yıl süreyle değiştirmiş olanlar) ayrımını da yapmak suretiyle, mutat olarak ikamet ettiği ülkeyi değiştirmiş olan kişi olarak tanımlamaktadır. Ancak bu tanımları pratikte bütün ülkeler kullanmamaktadır.⁷ Bazı ülkeler uluslararası göçmenlerin tanımlanmasında, örneğin; farklı asgari ikamet süreleri uygulamaları gibi, değişik kriterler kullanmaktadırlar. Ülkeler arasında kavramlar ve tanımlar, ve veri toplama metodolojileri bakımından görülen farklılıklar, uluslararası göçmenlerle ilgili ulusal istatistiklerin anlamlı ve bütünlüklü olarak karşılaştırılabilmesine mani olmaktadır.

Genel olarak ifade etmek gerekirse, uluslararası göçmenlerin tahmini sayısı geçtiğimiz elli yıl içerisinde artış göstermiştir. 2019 yılında doğdukları ülkeden başka bir ülkede yaşadıkları tahmin edilen kişilerin toplam sayısı 272 milyon olarak kaydedilmişti ve bu rakamın 1990 yılında kaydedilmiş olan rakamdan (153 milyon) 119 milyon daha fazla; ve 1970 yılında kaydedilmiş olan rakamın (84 milyon; tablo 1'e bakınız) ise üç katından daha fazla olduğu görülmüştür. Bu dönem içerisinde uluslararası göçmenlerin oranı küresel düzeyde de artmış olsa dahi, insanların büyük çoğunluğunun halen doğdukları ülkelerde yaşamaya devam ettikleri aşikardır.

Tablo 1. Uluslararası göçmenler, 1970-2019

Yıl	Göçmenlerin sayısı	Göçmenlerin dünya nüfusundaki %'si
1970	84.460.125	%2,3
1975	90.368.010	%2,2
1980	101.983.149	%2,3
1985	113.206.691	%2,3
1990	153.011.473	%2,9
1995	161.316.895	%2,8
2000	173.588.441	%2,8
2005	191.615.574	%2,9
2010	220.781.909	%3,2
2015	248.861.296	%3,4
2019	271.642.105	%3,5

Kaynak: UN DESA, 2008, 2019a, 2019b.

Not: 2019 UN DESA Uluslararası Göçmen Stokları Revizyonu'nda haklarında veri sunulan teşekküllerin (örneğin; devletler, bölgeler ve idari bölgeler) sayısı 232 iken, 1970'de bu sayı 135'ti.

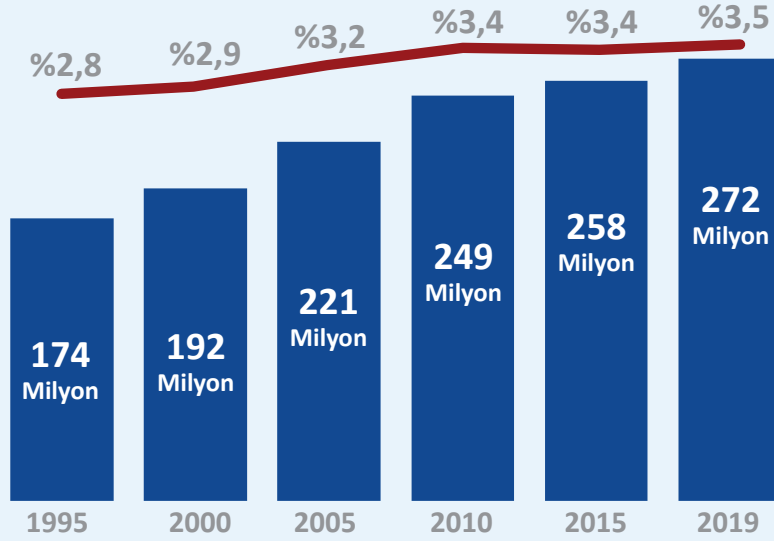
6 UN DESA'ya bölgeler ve idari birimler tarafından da veri sağlanmaktadır. UN DESA'nın stok veri kaynakları, metodolojisi ve uyarılarına ilişkin bir özet için lütfen bakınız, UN DESA, 2019b.

7 UN DESA, 1998.

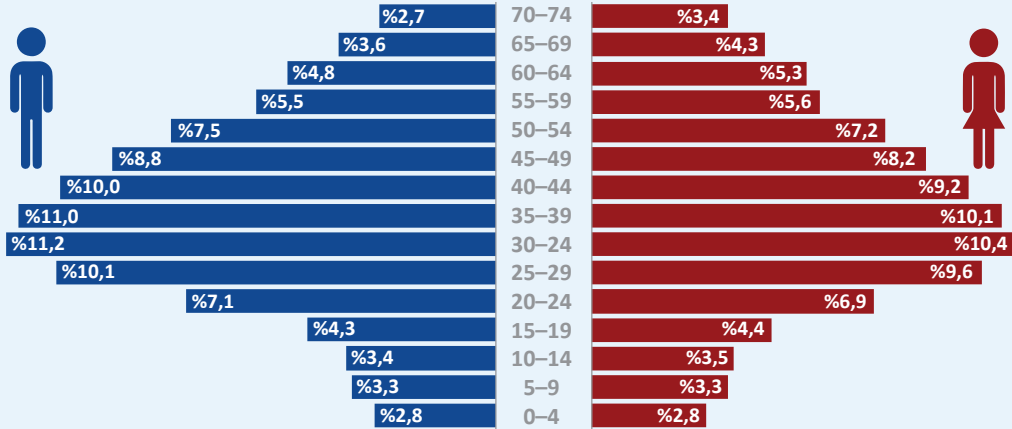
2019 yılında uluslararası göçmenlerin çoğunun (yaklaşık %74) çalışma çağında (20-64 yaş arası) olduğu görülmüş olup, 20 yaştan daha genç göçmenler için 2000 ile 2019 yılları arasında hafif bir düşüş (%16,4'ten %14'e) ve 65 yaş ve üzeri uluslararası göçmenler için ise 2000 yılından itibaren sabit bir oran (yaklaşık %12) kaydedilmiştir.

Uluslararası göçmenlere dair anlık resim

Küresel uluslararası göçmen nüfusu sayıca artmış olsa da dünya nüfusuna oranı görece sabit kalmıştır.

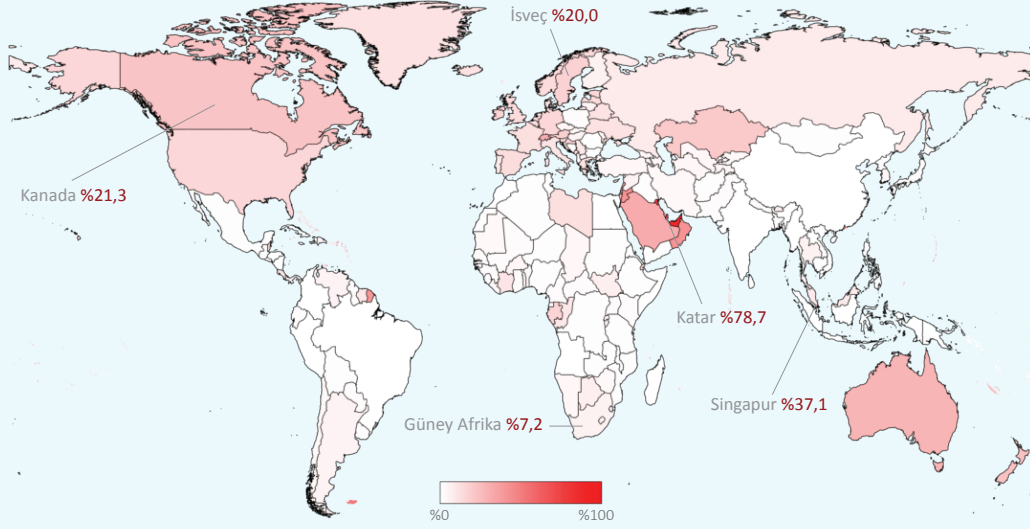
Uluslararası göçmenlerin %52'si erkek %48'i kadındır

Uluslararası göçmenlerin çoğu (%74) çalışma çağındadır (20-64 yaş)

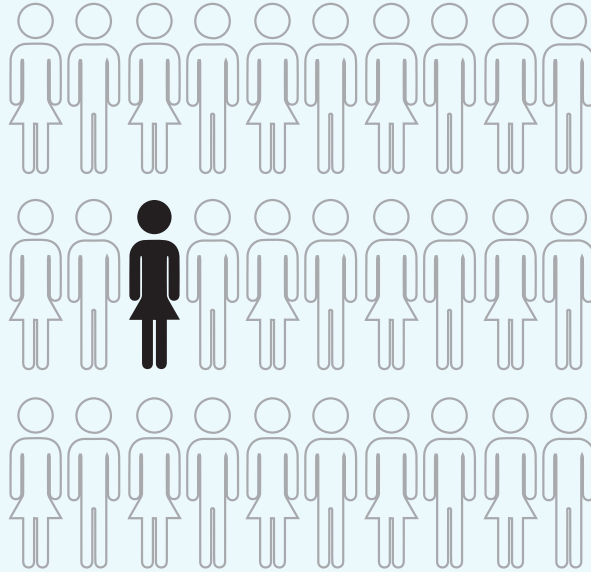
*Yukarıda verilen yaş gruplarına 75 yaş üzeri dahil edilmemiştir (erkek %4, kadın %6)

Uluslararası göçmenlerin oranı dünya çapında kayda değer farklılıklar göstermektedir

Not: Bu harita sadece görsel unsur olarak kullanılmıştır. Gösterilen sınırlar ve isimler, ve bu haritada kullanılan işaretlerin burada kullanımı bunların Uluslararası Göç Örgütü tarafından resmi olarak benimsendiği ve kabul edildiği anlamına gelmemektedir.

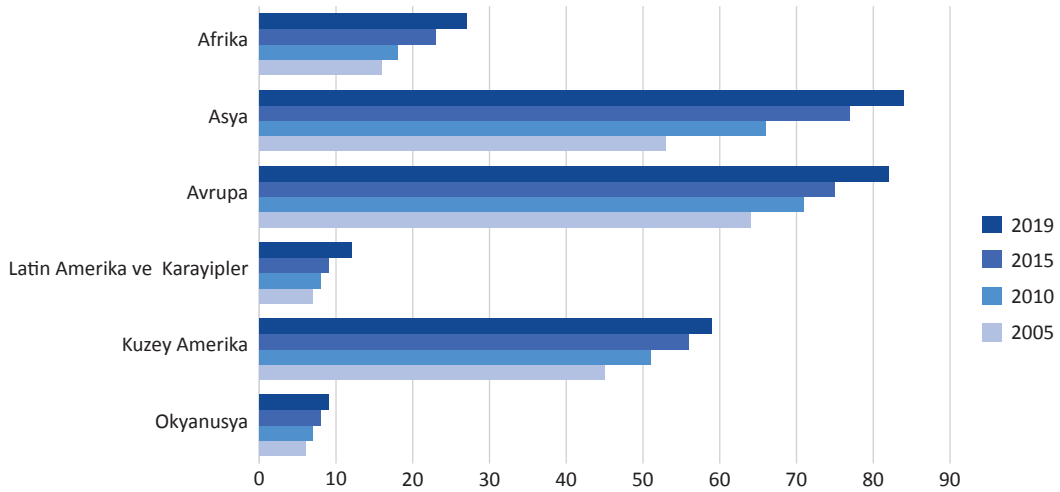
2019'da 7,7 milyar olan küresel nüfusun 272 milyonu uluslararası göçmenler: Her 30 kişiden 1'i

Not: İnfografiklerde UN DESA, 2019a ve UN DESA, 2019c baz alınmıştır.

2019 yılında Avrupa ve Asya, sırasıyla yaklaşık olarak 82 milyon ve 84 milyon uluslararası göçmene ev sahipliği yapmıştır – bu rakamlar, küresel uluslararası göçmen stoku toplamının yüzde 61'ine karşılık gelmektedir (bakınız, şekil 1). Bu bölgeleri, 2019 yılında neredeyse 59 milyon uluslararası göçmenle veya küresel göçmen stokunun yüzde 22'si ile Kuzey Amerika; yüzde 10'u ile Afrika; yüzde 4'ü ile Latin Amerika ve Karayipler; ve yüzde 3'ü ile Okyanusya izlemiştir. 2019 yılında uluslararası göçmenlerin her bir bölgede nüfus içerisindeki payları karşılaştırıldığında, en yüksek oranlara Okyanusya, Kuzey Amerika ve Avrupa'da rastlanmıştır - bu bölgelerde uluslararası göçmenlerin toplam nüfusa oranları sırasıyla yüzde 21, yüzde 16 ve yüzde 11 olarak kaydedilmiştir.⁸ Buna kıyasla Asya ve Afrika'da (sırasıyla %1.8 ve %2); ve Latin Amerika ve Karayipler'de (1.8%) uluslararası göçmenlerin oranının daha düşük seyrettiği görülmektedir. Fakat 2000 yılından 2019 yılına kadarki dönemde en kayda değer büyüme, yüzde 69 ile (mutlak rakamlara göre yaklaşık 34 milyon) Asya'da kaydedilmiştir.⁹ Aynı dönemde Avrupa, uluslararası göçmenlerin sayısında 25 milyonluk artış ile en çok büyüme kaydeden ikinci bölge olmuş, onu 18 milyonluk artışla Kuzey Amerika ve 11 milyon ile de Afrika izlemiştir.¹⁰

Şekil 1. İkamet edilen temel bölgelere göre uluslararası göçmenler, 2005 – 2019 yılları arası (milyon)

Kaynak: UN DESA, 2019a. Veri setlerine ulaşılabilir erişim adresi www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp (erişim tarihi 18 Eylül 2019).

Not: Sınıflandırma için, IOM tarafından resmi olarak benimsendiği veya kabul edildiği anlamına gelmez, UN DESA coğrafi bölgeleri baz alınmıştır (detaylar için bakınız, bölüm 3, ek A)

Bazı bölgelerde zaman içerisinde uluslararası göçte gözlemlenen artış, nüfus değişimine de etki etmiştir. Şekil 2, 2009 ile 2019 yılları arasında dünyadaki altı bölgenin her birinde gerçekleşmiş olan orantısız nüfus değişimini göstermektedir. Geleneksel olarak uluslararası göçmenler için her zaman başat hedef bölgelerden biri olan Avrupa, bu dönemde orantısız nüfus değişim hızında yüzde 1'in biraz üzerinde seyretmek kaydıyla en yavaş oranı

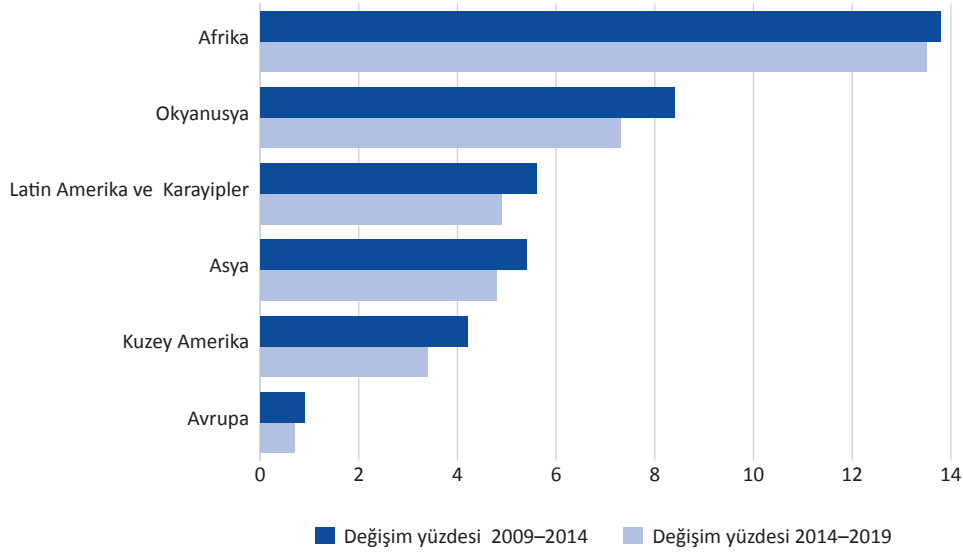
8 UN DESA, 2019a.

9 A.g.e.

10 A.g.e.

kaydetmiştir. Ancak; bazı Avrupa ülkelerinin doğum oranlarının düşmesi gibi sebeplerle azalmakta olan nüfusunu, yavaşlatmış olan uluslararası göçmenler olmasaydı, bu oran büyük olasılıkla çok daha düşük seyredecekti.¹¹ Buna kıyasla Afrika, doğum oranlarındaki artış ve uzayan yaşam süreleri nedeniyle, bu dönemde nüfusunun yüzde 30 oranında büyümesiyle, en dikkate değer değişimin kaydedildiği bölge olmuştur.¹² Fakat bu büyüme Afrika'dan diğer bölgelere (örneğin Avrupa ve Asya – ilgili tartışma için bu raporun 3. bölümüne bakınız) gerçekleşen ülkeden göçün etkisiyle hafiflemiştir.

Şekil 2. Bölgelere göre orantısal nüfus değişimleri, 2009-2019

Kaynak: UN DESA, 2019c.

Not: Sınıflandırma için, IOM tarafından resmi olarak benimsendiği veya kabul edildiği anlamına gelmeksizin, UN DESA coğrafi bölgeleri baz alınmıştır (detaylar için bakınız, bölüm 3, ek A)

Son on yıl içerisinde nüfustaki büyümenin en belirgin olduğu bölge Afrika olsa da, 2019 yılında dünya nüfusunun yarısından fazlası tek bir bölgede yoğunlaşmış bulunmaktaydı: Asya (4,6 milyar kişi). 2009 ile 2019 yılları arasında, Afrika nüfusundaki artış sadece 300 milyonun biraz altında seyrederken (1,01 milyardan 1,31 milyara), Asya nüfusu neredeyse 400 milyon kişilik bir büyüme kaydetmiştir (4,16 milyardan 4,6 milyara).¹³ Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ilk 10 ülkesinden beşi Asya bölgesindedir (Çin, Hindistan, Endonezya, Pakistan ve Bangladeş).¹⁴

Amerika Birleşik Devletleri 1970 yılından bu yana uluslararası göçmenler için başat hedef ülke konumunda olmuştur.¹⁵ O zamandan bu yana ülkede ikamet eden yabancı doğumluların sayısı dört kattan daha fazla bir artış göstermiştir – 1970 yılında 12 milyonun altında olan bu rakam, 2019 yılında 51 milyona yaklaşmıştır. Göçmenler için ikinci en çok tercih edilen hedef ülke olan Almanya'da da son yıllarda benzer bir artış yaşanmıştır –2000

11 UN DESA, 2019c. Bu raporun, Avrupa'nın en yüksek orantısal nüfus değişimi kaydeden ülkelerini gösteren, 3. bölümüne (şekil 16) bakınız.

12 UN DESA, 2019c. Bu raporun, Afrika'nın en yüksek orantısal nüfus değişimi kaydeden ülkelerini gösteren, 3. bölümüne (şekil 2) bakınız.

13 UN DESA, 2019c.

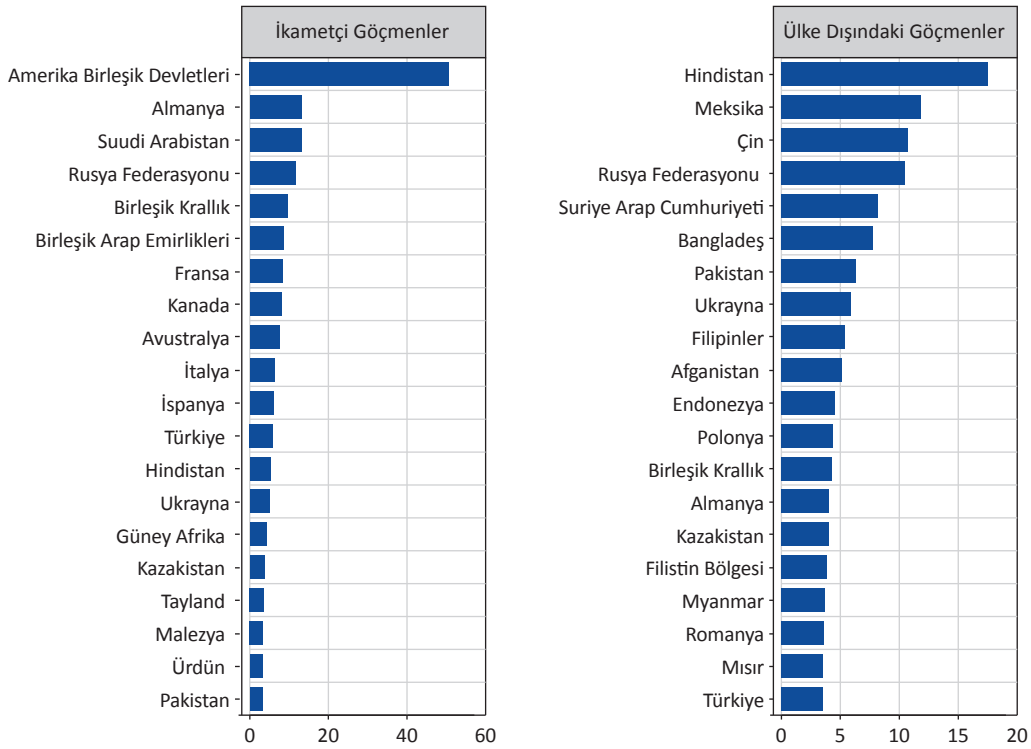
14 A.g.e.

15 UN DESA, 2008, 2019a.

yılında 8,9 milyon olarak kaydedilen rakam 2019 yılında 13,1 milyonu bulmuştur. Uluslararası göçmenler için hedef ülke konumundaki ilk 20 ülkenin listesi şekil 3'ün sol sütununda verilmiştir.

Göçmenler için menşe ülke konumunda olan ülkelerin ve bölgelerin sıralaması ise şekil 3'te sağ sütunda gösterilmiştir. 2019 yılında dünya çapındaki bütün göçmenlerin yüzde 40'ından fazlasının (112 milyon) doğum yeri Asya¹⁶ olup, özellikle Hindistan (en büyük menşe ülke), Çin ve Bangladeş; ve Güney Asya ülkelerinden Pakistan ve Afganistan başlıca menşe ülkeler olarak karşımıza çıkmıştır. Meksika en büyük ikinci menşe ülke olmuş, Rusya Federasyonu da dördüncü sırada yer almıştır. Ukrayna, Polonya, Birleşik Krallık ve Almanya da dahil olmak üzere, çok sayıda Avrupa ülkesinin ise oldukça büyük bir göçmen nüfusuna sahip oldukları kaydedilmiştir.

Şekil 3. Uluslararası göçmenler için ilk 20 hedef (sol) ve menşe (sağ) ülke sıralaması, 2019 (milyon)

Kaynak: UN DESA, 2019a (erişim tarihi 18 Eylül 2019).

Uluslararası göçmenlerin ülkelerin gelir gruplarına göre dağılımı¹⁷ hususunda ise, 2019 yılında uluslararası göçmenlerin neredeyse üçte ikisinin – yaklaşık 176 milyon- yüksek gelirli ülkelerde ikamet ettiği görülmüştür.¹⁸ Buna kıyasla aynı yıl için, orta gelirli ülkelerde ikamet eden yabancı doğumuların sayısı 82 milyon (toplam göçmen stokunun yaklaşık üçte biri), düşük gelirli ülkelerde ise 13 milyon olarak kaydedilmiştir. Göçmen işçiler için hedef ülkelerin gelir düzeyleri hususunda daha detaylı bir tartışmaya, aşağıda, göçmen işçiler hakkındaki kısımda yer verilmiştir.

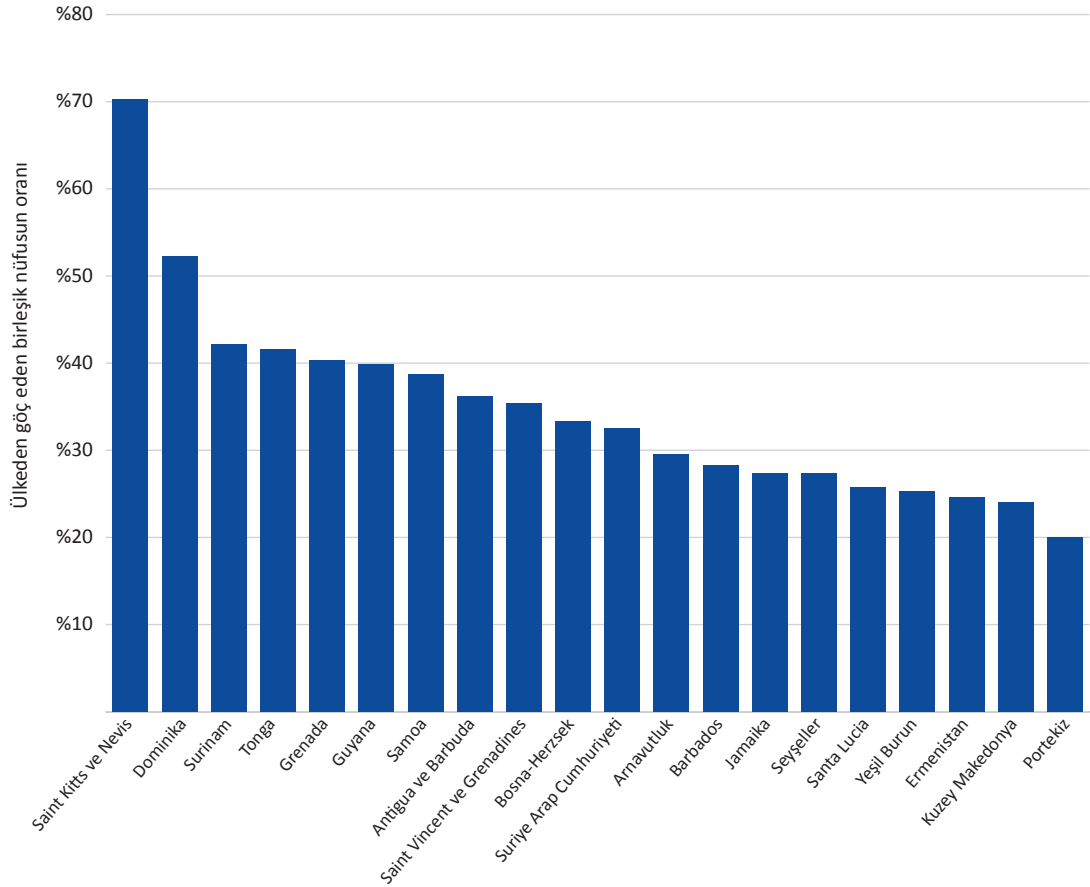
16 UN DESA, 2019a.

17 Dünya Bankası Ülke ve Kredi Grupları'nda [World Bank Country and Lending Groups] belirtilen Dünya Bankası ülke gelir grupları sınıflandırmasına göre (World Bank, ts.a).

18 UN DESA, 2017a.

Uluslararası göçmenler hedef ülke olarak ağırlıkla yüksek gelirli ülkelere yöneliyor olsalar da, menşeleri küresel olarak çeşitlilik gösterebilmektedir. Kimi menşe ülke vatandaşlarının büyük bir kısmı, güncel veya tarihsel nitelik taşıyabilen, ekonomik, siyasi, güvenlikle ilgili, ticari veya kültürel sebeplerle yurt dışında yaşamaktadır. Örneğin Suriye Arap Cumhuriyeti'nde ülkeden göç oranı, uzun süreli çatışma kaynaklı yerinden edilme nedeniyle, diğer çoğu ülkeye kıyasla daha yüksektir (detaylar için mültecilere ilişkin aşağıda yer verilen tartışmayı inceleyiniz). Şekil 4, 2019 yılında ülkeden göçte yüksek oranlar kaydetmiş olan ülkeleri göstermektedir. Burada önemli olan nokta, bir ülkenin ülkeden göç oranının, bazen onlarca yıllık bir zaman dilimine yayılmış olabilen göç (ve yerinden edilme) birikimini yansıtmakta olduğudur. Şekil 4'te yer alan ülkelerin coğrafi çeşitliliği (Kuzey Amerika haricindeki bütün bölgelerden ülkeler) ve Latin Amerika ve Karayipler bölgesine ait ülkelerin sayıca çok olması (20 ülkeden 10'u) da dikkate değer başka bir noktadır.

Şekil 4. En fazla ülkeden göçün gerçekleştiği ilk 20 ülke, 2019 (oran)

Kaynak: UN DESA, 2019a.

Notlar: Ülkeden göç edenlerin yüzdesini hesaplamak için kullanılan nüfus büyüklüğünde, UN DESA'nın, yabancı doğumluları da içeren ikametçi nüfus verileri ve yine UN DESA'nın menşesi o ülkeye ait olan uluslararası göçmenlere ilişkin verileri temel alınmıştır. Analize sadece ikametçiler ve ülkeden göç edenlerden oluşan birleşik nüfusu 100.000'in üzerinde olan dahil edilmiştir.

UN DESA'nın yabancı doğumlu nüfusa ilişkin tahminleri, göçmen statülerini veya siyasi kategorileri (örneğin; öğrenciler, yüksek vasıflı göçmenler, veya mülteciler) yansıtmamaktadır. Bu türden nitelikleri tespit etmenin bizzatı güç olmasının birçok temel nedeni bulunmaktadır. İlk olarak, bir kişinin göçmen statüsü sabit olmayıp, anlık mevcut koşullar ve yasal/siyasal bağlam dolayımında süratle değişebilmektedir. Örneğin, "kayıt dışı" veya "düzensiz" olarak tanımlanan çoğu uluslararası göçmen, ülkeye geçerli vizelerle girip, sonrasında bir ya da birden fazla vize koşulunu ihlal ederek ülkede kalmaya devam etmektedir. Aslına bakılırsa, düzensizlikle statüsüyle sonuçlanabilecek pek çok farklı eylem bulunmaktadır - sınırları izinsiz geçmek, vizenin geçerli olduğu tarihi geçirerek yasadışı kalış gerçekleştirmek, vize koşullarının yasal gerekliliğini yerine getirmeksizin kalış gerçekleştirmek, düzensizlik koşulları içerisinde doğmuş olmak ya da yapılan bir iltica başvurusuna ret aldıktan sonra kalmaya devam etmek.¹⁹

Bu temel nedenlerden ikincisi, ülkeler arasında göç politikası bağlamları ve göçmenlerle ilgili verilerin toplanma süreçleri bakımından, düzensiz göçmen stokunu küresel düzeyde yansıtabilecek bütünlüklü bir yaklaşımı zorlaştıran farklılıkların olmasıdır. Göç politikası alanındaki değişimlerin hızı, insanların "düzensizlik" konumuna tespit edilmesi güç şekilde devamlı girip çıkmaları ile birlikte, bu karmaşıklığa ilave bir boyut katmaktadır. Gerçekten de bu karmaşa, şimdikiye kadar düzensiz göçmenlere ilişkin sayı tahminlerinin nadiren yapılabilmiş olması sonucunu doğurmuştur. Yine de bu durum, kimi kuruluşların küresel tahminlerde abartılı ve yanlış rakamlara erişmelerine bir engel teşkil etmemiştir – "yapılmaması gerekenler" için aşağıda yer alan metin kutusuna göz atınız.

Yapılmaması gerekenler: düzensiz göçmenlerin küresel nüfusunu tahmin etmek

Ağustos 2019 tarihli bir düzensiz göç raporunda yazarlar göçün ve yerinden edilmenin politika, uygulama ve normatif koşullar bağlamlarına ilişkin eksik bir anlayışla yola çıkarak, düzensiz göçmenlerin küresel düzeyde eriştiği rakama dair bir tahminde bulunmuşlardır.^a 106,9 milyon kişi olarak tespit ettikleri hatalı ve oldukça abartılı rakama, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, vatansız kişiler ve Venezuelalı göçmenler (mülteciler ve sığınmacılar da dahil olmak üzere) gibi düzensiz statüsüne dahil edilemeyecek grupları da içeren bir analizle ulaşılmıştır.^b

Bu örnekten alınabilecek en önemli dersler:

- analiz sürecine geçilmeden önce, göçmen kategorilerinin (zaman zaman iç içe geçebiliyor olsalar da) ve yapılan tanımların olası kısıtlarının etraflıca anlaşılması;
- bu türden bir çalışmayı yürütecek analistlerin konu hakkında yeterli donanım ve tecrübeye sahip olduklarından emin olunması;
- yayın aşamasına geçilmeden önce, ilgili alanda bilgi sahibi uzmanların tavsiye ve geribildirimlerine başvurulmuş olması ("akran değerlendirmesi" olarak bilinen süreç); olarak sıralanabilir.

a CSIS, 2019:5–6.

b Çoğu Venezuelalı uluslararası sınır geçişlerini, yerinden edilme ile sonuçlanan ekonomik ve siyasi krizler sonrasında, kabul eden ülkeler tarafından verilmiş izinlerle gerçekleştirmişti; ve bu kişiler, geçici bir süreliğine de olsa, kabul eden ülkelerin sağladığı belirli bir statü ile donatılmışlardı.

Üçüncü temel neden ise, bölümde daha önce yer verilen “göç, göçmen ve diğer kilit terimlerin tanımlanması” başlıklı metin kutusunda da belirtildiği gibi, terimlerin kullanıldıkları farklı koşullara bağlı olarak değişen birçok farklı tanımın yapılmasının bir gereklilik olmasıdır. Örneğin “göçmen” tanımlaması, bir takım yasal/politik durumlarda ve genel tartışmalarda, *hiç göç etmemiş* bir kişi için bile geçerli olabilmektedir. Sıklıkla karşılaşılan, “göç” ve “göçmen” olgularının birbirleriyle karıştırılması problemine ilişkin bir tartışma için, aşağıda verilen metin kutusunu inceleyiniz.

İç içe geçen “göç” ve “göçmen” olguları

En genel anlamıyla *göç*, bir yerden bir yere hareket etme sürecidir. Göç etmek demek, hareket etmek demektir – kırsal alandan kente, belirli bir ülkenin bir bölgesinden veya eyaletinden aynı ülkenin başka bir bölgesine veya eyaletine, ya da bir ülkeden başka bir ülkeye. Göç her zaman bir hareketlilik içerir.

Buna karşılık *göçmen*, içerisinde bulunduğu bağlama bağlı olarak (bölümde daha önce yer verilen “göç, göçmen ve diğer anahtar terimlerin tanımlanması” başlıklı metin kutusunu inceleyiniz) bir veya birden fazla sebeple bu tanıma karşılıyan kişidir. “Göçmenler” çoğu kez göç olarak tanımlanan eylemlerin herhangi bir biçimini gerçekleştirdiler de, bu her durumda geçerli olmak zorunda değildir.^a Bazı durumlarda hiç göç etmemiş insanlar da göçmen olarak anılabilirler – örneğin, ülke dışında doğmuş insanların çocukları, genellikle ikinci veya üçüncü nesil göçmen olarak adlandırılırlar.^b Benzer bir durum, bir ülkede doğup büyüdükleri halde o ülkeden vatandaşlık alamamış, hatta bazen kalabalık gruplardan da oluşabilen insanlar için de söz konusu olabilmektedir.^c

a Örneğin bakınız, Neto, 1995; Fertig ve Schmidt, 2001.

b Kyaw, 2017.

c Skeldon, 2018.

Uluslararası göç akınları: tanımlar, rakamlar ve açıklar

Göçmen stokları üzerine olan veriler oldukça yaygın ve erişilebilir durumdayken, küresel göç hareketlilikleri (akınlar) ile ilgili veriler daha kısıtlıdır. Küresel göç stoklarına ilişkin UN DESA’dan erişilebilen tahminler geniş kapsamlı olmakla birlikte küresel düzeydedir de; ancak, göç akınlarına ilişkin veri tabanı sadece 45 ülkeyi kapsamaktadır.²⁰ Göç akınlarına ilişkin verileri yakalayabilmenin fazlasıyla güç olmasının altında yatan bir çok neden bulunmaktadır. Öncelikle, uluslararası göç akınlarının hem ülkeler içerisine gerçekleşen akınları hem de ülkelerin dışına gerçekleşen akınları kapsamı genel kabul gören bir durum olsa da, içeriye doğru olan akınların kayıt altına alınmasına her zaman daha çok odaklanılmıştır. Örneğin, Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi kimi ülkeler her yöndeki sınır hareketliliklerinin sayısını kaydederken, diğer birçok ülke ülkeden çıkışları göz ardı ederek yalnızca girişlerin kaydını tutmaktadır.²¹ Buna ek olarak, kimi ülkelerin göç akını verileri, göç statüsü ile bağlantılı olan ve dolayısıyla göç akınlarını dolaylı olarak yansıtan idari olaylara (örneğin, bir oturum izninin

20 Laczko, 2017.

21 Koser, 2010.

çıkarılması/yenilenmesi/iptali) dayanarak derlenmektedir. Ayrıca göç hareketliliklerini, turizm ve iş amaçlı olan ve göç olarak nitelendirilmeyen seyahatlerden ayırt etmek genellikle zordur.²² Üstelik, göç hareketliliklerinin izini sürmek için kayda değer miktarda kaynağa, altyapıya ve BT/bilgi sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum, hareketlilik, göç ve diğer alanlardaki verilerin toplanması, yönetilmesi, analiz edilmesi ve raporlanması konusunda imkanların genellikle kısıtlı olduğu gelişmekte olan ülkeler için ayrıca zorluk teşkil etmektedir. Son olarak, birçok ülkenin fiziksel coğrafyası da göç akınlarına ilişkin verilerin toplanmasının önünde çok büyük engeller teşkil edebilmektedir. Örneğin kimi bölgelerde, takımada sınırları ve izole bölgelerde bulunan sınırlar dolayısıyla, ülkeye girişlerin ve sınırların yönetimi oldukça güç hale gelmekte; ve bu durum, iş amaçlı gayri resmî göç gelenekleri ile daha da karmaşık bir hal almaktadır.²³

IOM'ın Küresel Göç Veri Portalı

Küresel Göç Veri Portalı [*Global Migration Data Portal*] 2017 yılının Aralık ayında kapsamlı göç istatistiklerine ve göç verileri hakkında küresel düzeyde güvenilir bilgiye zamanlı bir şekilde erişim sağlayacak tek duraklı bir erişim noktası olarak hizmete açılmıştır. İnternet sitesi, farklı örgütler, kuruluşlar, ve raporlardan edinilen küresel kapsamlı kilit veri kaynaklarını, tek bir noktada toplayabilmek üzerine tasarlanmıştır. Portal kullanıcılara, uluslararası göçe ilişkin verileri, daha erişilebilir, daha görünür ve daha kolay anlaşılır hale getirerek, göç alanında hizmet vermektedir.

Portalda verilen dünya haritası, 20'den fazla uluslararası veri kaynağından elde edilen 70'den fazla göç veri göstergesini, ülkelere, bölgelere, altbölgelere ve IOM bölgelerine göre dağılımlarını da gösterecek şekilde sunmaktadır. Verilerin büyük çoğunluğu halka açıktır ve birçok uluslararası kuruluş tarafından sağlanmıştır. Portalda sunulan göç verileri tüm Birleşmiş Milletler ülkelerini kapsamakta ve bu veriler, nüfus ve istihdam verileri gibi bağlamsal bilgilerle de desteklenmektedir. Yazılı raporlar ve alternatif veri kaynaklarını da içeren ek temel kaynaklar, bütün ülkeleri, bölgeleri ve hali hazırda erişilebildikleri ölçüde alt bölgeleri kapsayacak şekilde sunulmaktadır. Bölgelerle ilgili ayrı bir bölümde, farklı Birleşmiş Milletler bölgeleri için göç verilerini ve erişilebilecek kaynakları içeren bölgesel profil sayfaları bulunmaktadır.

Portalın tematik bölümünde ise, göçün çeşitli alanlarında hali hazırda erişilebilen verilere ilişkin değerlendirmelerin yanı sıra, kavramlar ve tanımlara yönelik açıklamalar sunulmakta, ve mevcut veri kaynaklarının güçlü ve zayıf yönleri betimlenmektedir. Tematik sayfalar göçle ilgili 30 kadar konu başlığını kapsayan verileri değerlendirmektedir. Portal ayrıca göçe ilişkin ölçüm ve değerlendirmelerin nasıl yapılması ve çeşitli alanlardaki verilerin nasıl toplanması gerektiği üzerine hazırlanmış, 100'den fazla el kitabı ve yol gösterici rapor içermektedir. Portalda, göç alanındaki güncel verilerin ve yeniliklerin tartışıldığı ve göç alanında önde gelen uzmanlarca kaleme alınmış sayısız blog yazısı ve dünyanın çeşitli yerlerinden önde gelen veri uzmanları ile yapılmış söyleşilerin video kayıtları da bulunmaktadır.

22 Skeldon, 2018.

23 Gallagher ve McAuliffe, 2016.

Portalda ayrıca ülkelerin göç yönetimi profillerine ve sadece göç yönetimi ile ilgili verilere ayrılmış bir bölüme de yer verilmiştir. Özel başka bir bölüm ise verilerin, Birleşmiş Milletler'e Üye Ülkelerin göçle ilgili Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşmalarını ve Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç için Küresel Mütabakat'ın gereklerini yerine getirmelerini ne şekilde destekleyebileceğini göstermektedir.

Portal İngilizce dilinde hizmete sunulmuştur ve ana bölümlerin Fransızca, İspanyolca ve Almanca dillerinde çevirilerine erişilebilmektedir. Daha fazla bilgi için bakınız: <http://migrationdataportal.org>.

Göç Akınları

An itibarıyla uluslararası göç akınları üzerine, her ikisi de ulusal istatistiklerden elde edilmiş olan iki temel uluslararası veri seti bulunmaktadır: UN DESA'nın Uluslararası Göç Akınları [*International Migration Flows*] veri seti ve OECD'nin Uluslararası Göç Veritabanı [*International Migration Database*]. UN DESA, ulusal düzeyde erişilebilen istatistikleri kullanarak, seçili bazı ülkelerde, ülke içine ve ülke dışına gerçekleşmiş olan uluslararası göçmen akınları ile ilgili verileri, 2005 yılından bu yana derlemektedir. Aynı zamanda, bu raporun yazıldığı tarih (Ağustos 2019) itibarıyla, UN DESA veri setine herhangi bir güncelleme yapılmamış olup, bu veri setinin en güncel hali 2015 yılında yayımlanan versiyon olmaya devam etmektedir. Göç akınları veri seti, 2005 yılında sadece 15 ve 2008 yılında 29 ülkeye ait verileri kapsayabilmişken, 2015 yılında 45 ülkenin verilerinden (sadece 43'ü ülkeden göç akınları üzerine olan) oluşmuştur.²⁴

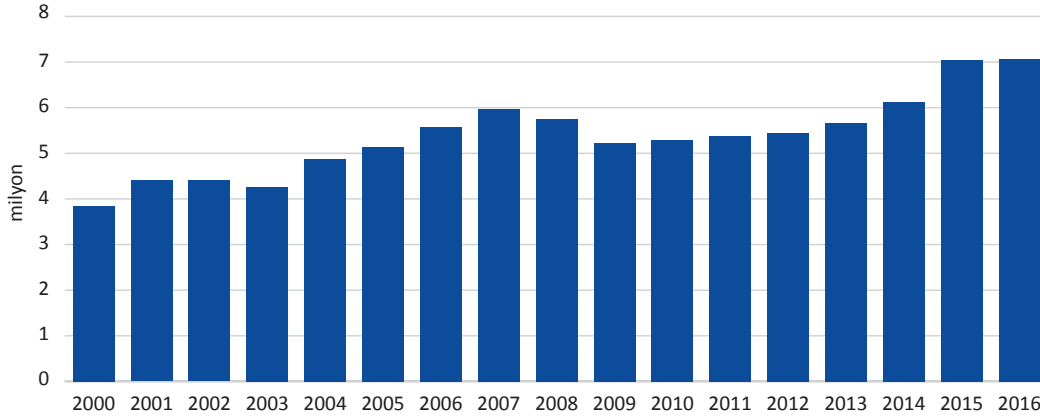
OECD'nin göç akınları ile ilgili verileri ise 2000 yılından itibaren derlenmiş olup, şekil 5'te de görüldüğü gibi (bu veriler, şekil altında verilen notta açıklandığı gibi, standardize edilmemiştir), bu verilerin eğilim analizi açısından sundukları imkan kısıtlıdır.²⁵ Tahminler, OECD ülkelerinde ülke içine gerçekleşen daimi göç akınları için 2000 yılında 3,85 milyon olarak kaydedilen rakamın, küresel finansal kriz döneminde yaşanan geçici bir durgunlukla birlikte, 2016 yılında 7,06 milyona çıktığını ortaya koymaktadır. (şekil 5). 2016 yılında Almanya, 1,7 milyon yeni uluslararası göçmen ile (bu rakam 2000 yılında kaydedilen rakamın iki katından daha fazla olsa da, 2015 yılında kaydedilen 2 milyonu aşan rakamla karşılaştırıldığında, bir düşüş söz konusudur) OECD ülkeleri arasında başlıca hedef ülke olmaya devam etmiş; onu Amerika Birleşik Devletleri (yaklaşık 1,2 milyon) ve Birleşik Krallık (yaklaşık 450,000 yeni göçmen) izlemiştir.²⁶

24 UN DESA göçmen akını verileri ve ülke özelinde bilgiler için, lütfen bakınız; UN DESA, 2015.

25 Bu altbölümde OECD Uluslararası Göç Veritabanı baz alınmıştır. OECD ülkelerindeki göçmen akınları ve diğer göçmen verileri hakkında ek bilgi için, lütfen bakınız, OECD, ts.a.

26 Bu ülkeler, yabancı uyruklu kişilerin ülke içine daimî akınına ilişkin verilerin 2017 yılında erişilebilir olduğu, en üst sıradaki OECD ülkeleridir.

Şekil 5. OECD ülkelerine yabancı uyruklu kişilerce gerçekleştirilen akınlar, daimi göç, 2000-2016 (milyon)

Kaynak: OECD, ts.a.

Notlar: Veriler standardize edilmemiştir ve dolayısıyla, OECD'nin 2018 Uluslararası Göç Genel Bakış (OECD, 2018) yayınında yer verilmiş olan seçili ülkelere gerçekleştirilen daimi ülkeye göç akınlarına ilişkin istatistiklerle farklılık göstermektedir.

OECD istatistiklerine genel olarak dahil edilen 35 ülke şu şekildedir: Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Şili, Çekya, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Letonya, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri. Bazı yıllarda, belirli ülkelere ilişkin veriler erişime sunulmamıştır: 2000 yılında 31 ülke için, 2016 yılında ise 33 ülke için veri sağlanmıştır. Yunanistan verilerinin 2012 yılından bu yana, Türkiye verilerinin de 2010 yılından bu yana bildirilmemiş olması özellikle dikkat çekmektedir.

Göçmen ölümleri ve IOM'ın Kayıp Göçmenler Projesi

2013 yılının Ekim ayında İtalya'nın Lampedusa adası açıklarında batan iki botta tahminen 368 göçmenin yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan trajik olayların ardından IOM, Kayıp Göçmenler Projesi [*Missing Migrants Project*] (MMP) kapsamında, dünyanın dört bir yanındaki göç rotalarında yaşamını yitiren veya kaybolan göçmenlerle ilgili bilgi toplama ve derleme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Göçmen ölümleri ile bilgiler günlük olarak derlenip, Kayıp Göçmenler Projesi'ne ait olup IOM'ın Küresel Göç Verileri Analiz Merkezi [*Global Migration Data Analysis Centre*] tarafından yönetilen çevrimiçi veri tabanında erişime sunulmaktadır. MMP ayrıca, brifinglerde ve "Ölümcül Seyahatler" raporlarında (2019 yılında yayımlanmış olan 4. Cilt/Sayı 4), göç sırasında gerçekleşen ölümlere ilişkin verilerin ve konuların analizlerini de sunmaktadır. Veri kaynakları arasında sahil güvenlik yetkililerinin ve adli tıp uzmanlarının resmi kayıtları, medyada yer verilen anlatılar, sivil toplum örgütleri ve Birleşmiş Milletler bünyesindeki kuruluşlar tarafından sunulan raporlar, ve göçmenlerle yapılan mülakatlar yer almaktadır. Veri toplama sırasında karşılaşılan güçlükler kayda değer ölçüdedir. Örneğin, kaydedilen ölümlerin çoğunluğu, fark edilmemek amacıyla denizler veya tecrit edilmiş bölgeler gibi kayıt dışı rotalar üzerinden seyahat eden kişilerden oluşmaktadır ve bu da naaşlara çoğu zaman ulaşılamadığı anlamına gelmektedir. Göçmen ölümlerine ilişkin verileri derleyen ve kamunun erişimine açan çok az sayıda resmi kaynak bulunmaktadır. Diğer göçmenlerin ifadelerine ve medya kaynaklarına itimat etmek, yanlış beyanlar ve eksik anlatılar nedeniyle, problemleri bir yaklaşım olabilmektedir.

MMP, göç esnasında gerçekleşen ölümlerin kaydını sistematik bir şekilde tuttuğu 5 yıl içerisinde (2014-2018), 30,900'dan fazla kadın, erkek ve çocuğun başka ülkelere erişmeye çabalarken yaşamı yitirdiğini belgelemiştir. Bu zaman zarfında, %64'ünün naaşları deniz sularından çıkarılamayan en az 17,919 kişinin hayatına mal olan Akdeniz, en yüksek ölüm rakamlarına sahne olmuştur. Akdeniz 2018 yılında da göç sırasında gerçekleşen ölümler bakımından en yüksek rakamların kaydedildiği yer olmaya devam etmiştir; ancak, bu rakamlar 2018 yılından önceki dört yıl ile karşılaştırıldığında, "Batı Akdeniz rotası"nda yaşamını yitirenlerin oranının çok daha yüksek seyrettiği görülmektedir. 2017 yılında 272 olarak kaydedilen rakama kıyasla, 2018 yılında bu denizde, Kuzey Afrika kıyılarından İspanya'ya geçişler esnasında gerçekleşmiş toplam 813 ölüm vakası kaydedilmiştir. 2018 yılı içerisinde Kuzey Afrika'da göç sırasında çoğunlukla zorlu doğa koşulları, şiddet ve istismar, tehlikeli ulaşım koşulları, hastalık ve açlık nedenleriyle gerçekleşen, yaklaşık 570 ölüm kaydedilmiştir. Yemen'de süregelen savaş ve insanlık krizine rağmen Afrika Boynuzu'ndan bu ülkeye Aden Körfezi ve Kızıl Deniz üzerinden uzanan göç rotası, 2018 yılında da yoğunlukla kullanılmaya devam etmiştir. 2018 yılı içerisinde bu deniz yolculuğunda boğularak can verdikleri saptanan insanların sayısı 156 olarak kaydedilmiştir. Venezuela Bolivar Cumhuriyeti'nde milyonlarca insanın yerinden edilmesi bağlamında ise, 2018 yılında bu ülkeden 42 kişi bölge içerisinde başka yerlere göç etmeye çalışırken hayatını kaybetmiştir. MMP'nin bir önceki yıla ait kayıtlarında hiç Venezuelalı can kaybına rastlanmamıştır. 2018 yılındaki 434 vaka da dahil olmak üzere, Amerika-Meksika sınırında, 2014 yılından bu yana 1,884 ölüm kaydedilmiştir.

MMP verilerini indirmek için, bakınız, <https://missingmigrants.iom.int/downloads>. Sürekli olarak yeni veri kaynakları eklenmekte ve veri toplamayı küresel düzeyde geliştirme yönündeki çabalar devam etmektedir. Göçmen ölümlerine ilişkin verilerin toplanmasındaki güçlükler üzerine bir tartışma için bakınız, <http://missingmigrants.iom.int/methodology>.

Göçmen İşçiler

Hali hazırda erişilebilen en güncel tahminler, 2017 yılında dünya çapındaki göçmen işçilerin sayısının, (o yılın) 258 milyonluk küresel uluslararası göçmen stokunun yaklaşık üçte ikisine (%64) karşılık gelen bir rakamla, kabaca 164 milyon olduğunu göstermektedir.²⁷ Çalışma çağındaki uluslararası göçmenlerin küresel nüfusu – 15 yaş ve üzeri (243 milyon) - içerisinde göçmen işçiler %70'lik bir orana sahiptir. Ancak, birçok farklı nedenden dolayı, küresel düzeydeki bu rakamların, gerçek değerlerin altında tahminler olma olasılığı yüksektir.²⁸ Daha önce göçmen işçilere ilişkin küresel düzeyde tahminlerde bulunulmuş olsa da ILO bu tahminlerin, tanım farklılıkları ile metodoloji ve veri kaynaklarındaki değişiklikler sebebiyle, 2017 rakamlarıyla karşılaştırılamayacağını belirtmiştir.

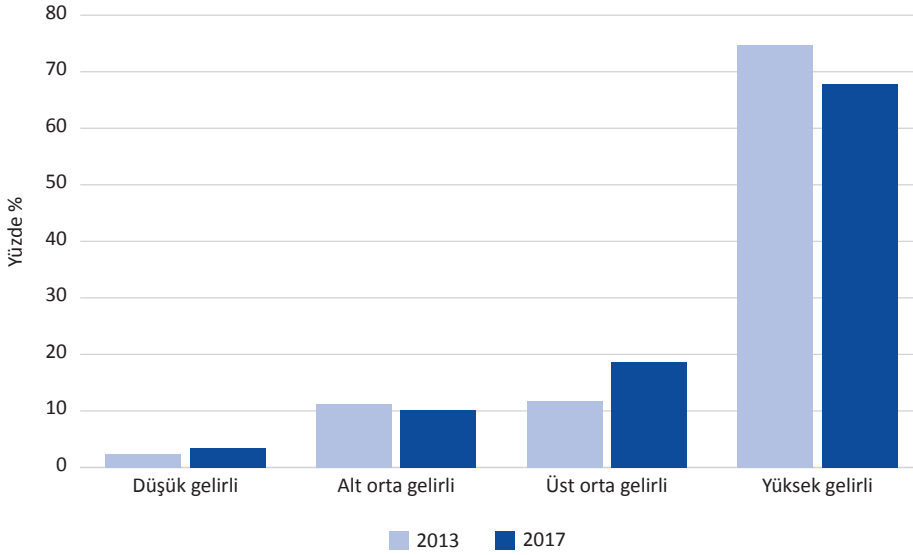
2017 yılında, göçmen işçilerin yüzde 68'inin yüksek gelirli ülkelerde ikamet etmekte olduğu kaydedilmiştir – tahminen 111 milyon kişi. Buna ek olarak, 47 milyon göçmen işçinin (%29) orta gelirli ülkelerde, ve 5,6 milyon işçinin de (%3,4) düşük gelirli ülkelerde ikamet etikleri tespit edilmiştir. Göçmen işçi sayılarını bir zaman dilimi içerisinde karşılaştırma imkânımız yoksa da, oransal dağılımdaki değişimleri incelemek faydalı olacaktır. Örneğin

²⁷ Bu altbölümdeki içerikte ILO, 2018 baz alınmıştır. Sunulan rakamlara ve eğilimlere ilişkin açıklamalı notlar, daha derinlemesine analizler, kısıtlar ve uyarılar için lütfen bu belgeye başvurunuz. OECD ülkelerindeki yabancı doğumlu kişi istihdamı hakkında daha genel bilgiye OECD, ts.b'den erişilebilmektedir.

²⁸ Örneğin bakınız, ILO, 2018.

2017 yılında hedef ülke kategorisinde bariz bir değişim yaşanmıştır: 2013 yılından 2017 yılına, üst orta gelirli ülkelerde göçmen işçi sayısında yüzde 7 puanlık bir artış (%12'den %19'a) gözlemlenirken, yüksek gelirli ülkelerde yüzde 7 puanlık bir düşüş (%75'den %68'e) kaydedilmiştir (bakınız şekil 6). Açıkça görülebilen bu değişimin, orta gelirli ülkelerdeki ekonomik büyümeden ve/veya yüksek gelirli ülkelerde işgücü göçüne ilişkin yasal düzenlemelere getirilen değişikliklerden etkilenmiş olması muhtemeldir. Göçmen işçilerin, ülke gelir gruplarındaki toplam işgücü içerisindeki payı, düşük gelirli (%1,9), daha düşük gelirli (%1,4), ve üst orta gelirli (%2,2) ülkelerde oldukça azken, yüksek gelirli ülkelerde bu pay çok daha fazla (%18,5) seyretmiştir.

Şekil 6. Göçmen işçilerin hedef ülke gelir düzeylerine göre dağılımı, 2013 ve 2017

Kaynak: ILO, 2018.

2017 yılında, erkeklerin çalışma çağındaki uluslararası göçmenler içerisindeki payının daha fazla olduğu bir bağlamda (kadınlar için 107 milyon veya %46 olarak kaydedilen rakama kıyasla, 127 milyon veya %54), 96 milyon erkek (%58) ve 68 milyon kadın (%42) göçmen işçi ile, erkek göçmen işçilerin sayısı kadın göçmen işçilerin sayısından 28 milyon daha fazla olarak kaydedildi. Bu durum, erkek göçmen işçilerin payının yüzde 56 ve kadın göçmen işçilerin payının yüzde 44 olarak kaydedildiği 2013 yılından itibaren görülen, ve göçmen işçi nüfusunda cinsiyetler arası farkın daha da belirginleşmesi yönünde gerçekleşen değişimin bir göstergesidir. Gelir düzeyi ve cinsiyete göre daha detaylı dağılımlar için tablo 2'ye bakınız.

Tablo 2. Göçmen işçilerin, hedef ülkelerin gelir düzeylerine ve cinsiyetlere göre dağılımı

	Düşük gelirli			Alt orta gelirli			Üst orta gelirli			Yüksek gelirli			Küresel toplam		
	E	K	Total	E	K	Total	E	K	Total	E	K	Total	E	K	Total
Göçmen işçiler (milyon)	3,6	1,9	5,6	10,9	5,6	16,6	17,4	13,1	30,5	63,7	47,5	111,2	95,7	68,1	163,8
Göçmen işçilerin tümü içerisindeki oran (%)	2,2	1,2	3,4	6,7	3,4	10,1	10,6	8	18,6	38,9	29	67,9	58,4	41,6	100

Kaynak: ILO, 2018 baz alınmıştır.

Not: Rakamların yuvarlanmasından kaynaklanan etkilerle toplamlar tutmayabilmektedir.

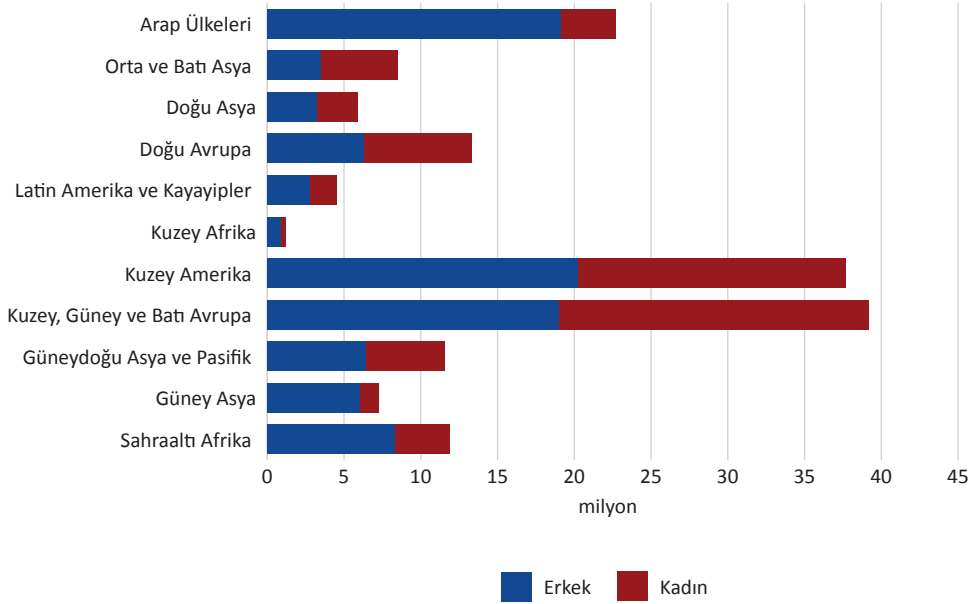
Verilerde açıkça görüldüğü üzere, günümüzde uluslararası göçmen işçi nüfusunda, hem cinsiyete dayalı eşitsizlik söz konusudur hem de bu eşitsizlik belirli coğrafyalarda yoğunlaşmıştır. Dünya çapında erkek göçmen işçilerin sayısı, kadın göçmen işçilerin sayısından çok daha fazla olmakla beraber (bakınız, tablo 2), yüksek gelirli ülkelerdeki dağılımın tam tersine, düşük gelirli ve alt orta gelirli ülkelerdeki cinsiyet dağılımında erkekler kadınlardan sayıca çok daha fazladır. Coğrafi dağılım söz konusu olduğunda ise, aşağıda verili şekil 7’de görüldüğü gibi, tüm göçmen işçilerin 99,6 milyonunun veya yaklaşık yüzde 61’inin, üç alt bölgede ikamet ettikleri kaydedilmiştir: Kuzey Amerika; Arap Ülkeleri; ve Kuzey, Güney ve Batı Avrupa.²⁹ Dikkat çeken bir nokta, göçmen işçilerin cinsiyete göre dağılımında özellikle iki bölgede gözlemlenen çarpıcı dengesizliktir: Güney Asya (1,3 milyon kadına kıyasla 6 milyon erkek) ve Arap Ülkeleri (3,6 milyon kadına kıyasla 19,1 milyon erkek). Arap Ülkeleri bölgesi, göçmen işçilere verdikleri kilit sektörlerde hakimiyet sağlama imkânı ile, göçmen işçilerin en çok tercih ettikleri hedef bölgelerden biridir. Örneğin, Körfez Ülkeleri’nde göçmen işçiler, işgücünün yüzde 95’inden fazlasını oluşturmaktadır.³⁰ 2013 ile 2017 yılları arasında, Arap Ülkeleri’ndeki göçmen işçilerin sayısında, çoğu inşaat sektöründe bedensel işlerde istihdam edilen erkek göçmen işçilere olan talebin de yükselmesiyle, yüzde 5 oranında bir artış gerçekleşmiştir.³¹

29 ILO’nun “Arap Ülkeleri” kategorisi şu ülkeler ve bölgeleri kapsamaktadır: Bahreyn, Irak, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Filistin Bölgesi, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Suriye Arap Cumhuriyeti, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen.

30 ILO, ts.

31 ILO, 2018.

Şekil 7. Göçmen işçilerin cinsiyete dayalı coğrafi dağılımı, 2017

Kaynak: ILO, 2018.

Not: Şekilde ILO'nun tanımladığı coğrafi bölgeler ve altbölgeler esas alınmış olmakla beraber, burada kullanılmış olmaları IOM tarafından resmi olarak benimsendiği ve kabul edildiği anlamına gelmemektedir. Bölgesel ayrımlar hakkında daha fazla bilgi için bakınız, ek A, ILO, 2018. Bu bölümün kalan kısmında UN DESA'nın coğrafi bölgeler sınıflandırması kullanılacaktır.

Uluslararası İşçi Dövizleri

İşçi dövizleri, göçmenlerin menşe ülkelerinde yaşayan aile üyelerine veya topluluklarına doğrudan yaptıkları mali veya aynı transferlerdir. Dünya Bankası, veri açıkları, tanımsal farklılıklar ve metodolojik zorluklar gibi, hatasız istatistik derlemenin içerdiği bir çok kısıta rağmen, uluslararası işçi dövizlerine ilişkin küresel düzeydeki verileri derlemeye devam etmektedir.³² Ancak, elde ettiği bu veriler resmi ve gayri resmi kanallardan gerçekleşen ancak kayıt altına alınmayan akınları yakalayamamıştır ve dolayısıyla küresel işçi dövizlerinin gerçek büyüklüğünün mevcut verilerin gösterdiğinden daha fazla olması muhtemeldir.³³ Bu kısıtlara rağmen, elde olan veriler son yıllarda işçi dövizlerinde genel bir artış kaydedildiğini göstermektedir -2000 yılında 126 milyar ABD doları olarak kaydedilmiş olan işçi dövizleri, 2018 yılında 689 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

32 Aksi belirtilmediği takdirde, bu altbölümün içeriğinin büyük kısmı Dünya Bankası'nın göç ve işçi dövizleri ile ilgili verilerine (Dünya Bankası, ts.b); ve konu ile ilgili yayınlarına (Dünya Bankası, ts.c.) dayanmaktadır; Dünya Bankası'nın yıllık işçi dövizleri veri setleri (Dünya Bankası, ts.b), Göç ve Kalkınma Brifingi 31(Dünya Bankası, 2019), Göç ve Kalkınma Brifingi 30(Dünya Bankası, 2018), Göç ve Kalkınma Brifingi 27(Dünya Bankası, 2017a) ve 21 Nisan Basın Bülteni (Dünya Bankası, 2017b) özellikle kilit nitelikteki bilgi kaynaklarıdır. Sunulan rakamlara ve eğilimlere ilişkin açıklamalı notlar, daha derinlemesine analizler, uyarılar, kısıtlar ve metodolojiler için lütfen, bu kaynakların yanında, Dünya Bankası'nın en güncel 2016 yılında yayımlanmış olan Göç ve Kalkınma Kitapları'na başvurunuz.

33 Dünya Bankası, 2016.

İşçi dövizleri 2018 yılında, 2017 yılında 683 milyar ABD doları olarak kaydedilen rakama kıyasla, yüzde 9'luk bir artış kaydetmiştir. Ancak 2017 yılı öncesindeki ardışık iki yıllık dönem, bir düşüşe sahne olmuştur: İşçi dövizlerinin küresel düzeyde (ülke içine) akışları 2014 yılında 603 milyar ABD dolarından, 2015 yılında 595 milyar ABD dolarına düşerek, tahminen yüzde 1,2 oranında küçülmüş; ve 2015 yılından 2016 yılına kadarki dönemde de yüzde 1,1'lik bir küçülme daha geçirmiştir (595 milyar ABD dolarından 589 milyar ABD dolarına). Düşük ve orta gelirli ülkelere transfer edilen (ve küresel toplamın büyük çoğunluğunu oluşturan) işçi dövizleri de, 2015 yılından 2016 yılına olmak üzere ardışık iki yıllık dönemde, bu eğilimle bir tutarlılık içerisinde düşüşe geçmiş bulunmaktaydı – bu eğilim, Dünya Bankası'na göre, 2016 yılından 2018 yılına uzanan dönemin uzun vadeli pozitif eğilimine geri dönülmesinden önce (2016 yılında 444 milyar ABD dolarından, 2017 yılında 483 milyar ve 2018 yılında 529 milyar ABD dolarına), son 30 yıldır görülmemiş olan bir eğilim olarak kayda geçmiştir. 1990'lı yılların ortalarından bu yana işçi dövizleri, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmasını ve refahını desteklemek üzere tasarlanmış devlet yardımları olarak tanımlanan³⁴ resmi kalkınma desteklerinin ulaştığı seviyelerin³⁵ her zaman çok üzerinde seyretmiştir.

2018 yılında, Hindistan, Çin, Meksika, Filipinler ve Mısır (azalan sırayla) işçi dövizleri alan ülkeler arasında ilk beş sırada yer alırken; Hindistan ve Çin, işçi dövizlerinin ülke içine olan akışında her iki ülkede de ayrı ayrı kaydedilen rakamın toplam 67 milyar ABD dolarını aşmış olmasıyla sıralamadaki diğer ülkelerin çok üzerinde yer almışlardır (bakınız Tablo 3). Ancak, işçi dövizlerine gayri safi yurtiçi hasıla içerisindeki yüzdeleri açısından bakıldığında, 2018 yılının ilk beş ülkesi, yüzdeleri payın yüksekliği sıralamasıyla Tonga (%35,2), Kırgızistan (%33,6), Tacikistan (%31), Haiti (%30,7) ve Nepal (%28) olmuştur.

Yüksek gelirli ülkeler hemen hemen her zaman işçi dövizlerinin başlıca kaynağı olmuştur. Onyıllar boyunca tutarlı bir şekilde işçi dövizini gönderen ülkeler arasında en üst sırada yer almış olan Amerika Birleşik Devletleri, 2017 yılında da, toplamda 67,96 milyar ABD doları tutarındaki ülke dışına akışla bu konumunu korumuş olup, onu Birleşik Arap Emirlikleri (44,37 milyar ABD doları), Suudi Arabistan (36,12 milyar ABD doları) ve İsviçre (26,6 milyar ABD doları) izlemiştir. Almanya hem 2016 hem de 2017 yıllarında (toplamda, sırasıyla 20,29 milyar ve 22,9 milyar ABD doları ülke dışına akış ile) işçi dövizini gönderen ülkeler arasında beşinci sırada yer almıştır. En üst sıradaki alıcı ülke rolüne ek olarak, Çin (Dünya Bankası tarafından üst orta gelirli ülke olarak sınıflandırılmaktadır) işçi dövizlerine kaynak teşkil etme bakımından düşüş eğiliminde olsa da, halen önemli bir konumda yer almıştır – 2016 yılında 20,29 milyar ABD doları olarak kaydedilen miktar, 2017 yılında 16,18 milyar ABD dolarına düşmüştür. Tablo 3 bu konudaki detaylar ve eğilimler hakkında bilgi vermektedir.³⁶

34 Örneğin bakınız, resmi kalkınma desteğine ilişkin veriler de içeren OECD, ts.c. Bu eğilimin kalkınmaya ilişkin etkileri ve ekonomik ve toplumsal etkilerini inceleyen çalışmalar giderek artmaktadır.

35 Örneğin bakınız, Dünya Bankası, 2019.

36 Raporun yazımı sırasında 2018 yılının işçi dövizini gönderen ülkelere ilişkin dağılım bilgisi erişilebilir değildi.

Tablo 3. En fazla işçi döviz alan/gönderen ülkeler sıralaması (2005 - 2018)
(anlık değeriyle milyar ABD doları)

En fazla işçi döviz alan ülkeler							
2005		2010		2015		2018	
Çin	23,63	Hindistan	53,48	Hindistan	68,91	Hindistan	78,61
Meksika	22,74	Çin	52,46	Çin	63,94	Çin	67,41
Hindistan	22,13	Meksika	22,08	Filipinler	29,80	Meksika	35,66
Nijerya	14,64	Filipinler	21,56	Meksika	26,23	Filipinler	33,83
Fransa	14,21	Fransa	19,90	Fransa	24,06	Mısır	28,92
Filipinler	13,73	Nijerya	19,75	Nijerya	21,16	Fransa	26,43
Belçika	6,89	Almanya	12,79	Pakistan	19,31	Nijerya	24,31
Almanya	6,87	Mısır	12,45	Mısır	18,33	Pakistan	21,01
İspanya	6,66	Bangladeş	10,85	Almanya	15,81	Almanya	17,36
Polonya	6,47	Belçika	10,35	Bangladeş	15,30	Vietnam	15,93

En fazla işçi döviz gönderen ülkeler							
2005		2010		2015		2017 ^a	
Amerika Birleşik Devletleri	47,25	Amerika Birleşik Devletleri	50,78	Amerika Birleşik Devletleri	61,86	Amerika Birleşik Devletleri	67,96
Suudi Arabistan	14,30	Suudi Arabistan	27,07	Birleşik Arap Emirlikleri	40,33	Birleşik Arap Emirlikleri	44,37
Almanya	12,71	Rusya Federasyonu	21,45	Suudi Arabistan	38,79	Suudi Arabistan	36,12
İsviçre	10,52	İsviçre	17,76	İsviçre	25,40	İsviçre	26,60
Birleşik Krallık	9,64	Almanya	14,68	Çin	20,42	Almanya	22,09
Fransa	9,48	İtalya	12,89	Rusya Federasyonu	19,69	Rusya Federasyonu	20,61
Kore Cumhuriyeti	6,9	Fransa	12,03	Almanya	18,03	Çin	16,18
Rusya Federasyonu	6,83	Kuveyt	11,86	Kuveyt	15,20	Kuveyt	13,76
Lüksemburg	6,70	Lüksemburg	10,65	Fransa	12,79	Fransa	13,50
Malezya	5,68	Birleşik Arap Emirlikleri	10,57	Katar	12,19	Kore Cumhuriyeti	12,89

Kaynak: Dünya Bankası, ts.b. (erişim tarihi Temmuz 2019).

Not: Bütün rakamların birimi anlık (nominal) ABD milyar dolarıdır.

^a Raporun yazımı esnasında erişilebilen en güncel veriler 2017 yılına aittir. 2018 yılında işçi döviz gönderen ülkelerin dağılım bilgisi 2018 yılı için bulunmamaktadır.

IOM'in yardımcı gönüllü geri dönüş ve yeniden entegrasyon programları

IOM 1979 yılından bu yana yardımcı gönüllü geri dönüş ve yeniden entegrasyon [*assisted voluntary return and reintegration*] (AVRR) programlarını hayata geçirmektedir. IOM'in göçmenlere sunduğu AVRR destekleri birçok farklı alanda faaliyetler içermektedir ve bunlara en tipik örnekler şu şekilde sıralanabilir: ayrılış öncesi seyahat belgeleri konusunda danışmanlık, uçak bileti satın alınması, idari konularda ve seyahat sırasında destek, ve imkanlar dahilinde yeniden entegrasyon dokümanlarının temini konusunda verilen destekler.

IOM, 2005 yılından 2014 yılına kadar olan sürede, yılda ortalama 34.000 göçmene AVRR çerçevesinde destek sağlamıştır. Son yıllarda göç hacminde yaşanan büyümeye paralel olarak, geri dönüşlerin sayısı da artmıştır. 2018 yılında, 128 ev sahibi veya transit ülkeden, 169 menşe ülke veya bölgeye geri dönüş gerçekleştiren 63,316 göçmene AVRR desteği sağlanmıştır. Ancak bu rakam, 2017 yılına (72,176) kıyasla yüzde 12 oranında bir düşüşe de işaret etmektedir. Bu düşüş, ülkeden ülkeye farklılık gösteren bir dizi yapısal ve bağlamsal faktörün bir araya gelmiş olmasıyla açıklanabilir: göçmen varışlarının ve sığınma başvurularının sayısındaki düşüş, ve ulusal göç ve sığınma politikalarındaki değişiklikler. 2018 yılındaki 63.316 AVRR faydalanıcısının yaklaşık yüzde 24'ü kadınlardan ve yüzde 22'si çocuklardan oluşmuştur. Geri dönüş gerçekleştiren bu faydalanıcıların yüzde 7'sinden fazlasını insan ticareti mağdurları, refakatsiz göçmen çocuklar, veya sağlıkla ilgili gereksinimleri olan göçmenlerden oluşmuştur. Yaklaşık 18.274 faydalanıcıya kabul eden ülkede ayrılış öncesi yeniden entegrasyon hakkında danışma hizmeti ve 41.461 faydalanıcıya da menşe ülkelerine veya bölgelerine varış sonrası yeniden entegrasyon danışma hizmeti sağlanmıştır.

AVRR faydalanıcıları için ev sahibi/transit ve menşe ülke konumundaki ilk 10 ülke, 2018

Ev sahibi veya transit ülkeler		Countries of origin	
Almanya	15.942	Irak	5.661
Nijer	14.977	Gine	5.088
Yunanistan	4.968	Etiyopya	4.792
Avusturya	3.469	Mali	4.041
Cibuti	3.392	Gürcistan	2.681
Belçika	2.795	Afganistan	2.232
Hollanda	2.149	Arnavutluk	2.167
Fas	1.508	Rusya Federasyonu	1.952
Türkiye	1.494	Ukrayna	1.901
İtalya	958	Fildişi Sahilleri	1.834

2018 yılında AVRR faydalanıcılarının çoğunluğu (%54), Almanya, Yunanistan, Belçika, Avusturya ve Hollanda başta olmak üzere Avrupa Ekonomik Alanı'ndan (AEA) ve İsviçre'den geri dönüş gerçekleştirmiştir. AEA'dan ve İsviçre'den gerçekleştirilen geri dönüşlerin sayısı 2017 yılında 50,587'den, 2018 yılında 33,971'e düşmüştür. Bu eğilim, transit ülkelerden gerçekleşen gönüllü geri

dönüşlerin sayısındaki artışı da doğrulamaktadır. 2018 yılında Nijer, Cibuti ve Fas'tan, Gine, Mali ve Etiyopya gibi ülkelere yapılan dönüşler, küresel toplamın yüzde 22'sinden fazlasını oluşturmuştur. 2018 yılında AVRR faydalanıcılarının başlıca menşe bölgeleri Batı ve Orta Afrika (toplamın %31'i); Güneydoğu Avrupa, Doğu Avrupa ve Orta Asya (%28); ve Asya ve Pasifik (%14) olmuştur. Sıralamada ilk 10'da yer alan menşe ülkeler ve bölgeler, AVRR faydalanıcılarının toplam sayısının yüzde 51'ini kapsamıştır.

Daha fazla bilgi için bakınız, IOM, 2019a.

Mülteciler ve Sığınmacılar

2018 yılı sonu itibarıyla dünya çapındaki toplam mülteci sayısı, 20,4 milyonu UNHCR'in tanıdığı mülteciler ve 5,5 milyonu da Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı'na (UNRWA) kayıtlı mülteciler olmak üzere, 25,9 milyon olarak kaydedilmiştir.³⁷ Toplam mülteci sayısını yansıtan bu rakam, yıllık büyüme oranı 2012 yılından itibaren düşüşe geçmiş olsa da, şimdiye dek kayıtlara geçen en yüksek rakam olmuştur.

Uluslararası koruma talebinde bulunan ve mülteci statülerin tespiti için bekleyen ve sığınmacı olarak nitelendirilen kişilerin sayısı ise yaklaşık 3,5 milyon olarak kaydedilmiştir. 2018 yılında, Ülkelere ve UNHCR'a yapılan sığınma talebi başvurularının sayısı ise yaklaşık 2,1 milyon olmuştur. 2018 yılında yapılan kabaca 1,7 milyon birincil sığınma başvurusu içerisinde Amerika Birleşik Devletleri, 254.300 yeni sığınmacı başvurusu ile en fazla sığınma talep edilen ülke olmaya devam etmiştir. Ülkeye yapılan sığınma başvurularında 2013 ve 2016 yılları arasında gözlemlenmiş olan artış eğiliminin tersine, bu rakam 2017 yılında (331.700) kaydedilen rakama kıyasla yüzde 25 oranında bir düşüşe işaret etmektedir. Peru'da, ağırlıklı olarak Venezuelalılar tarafından yapılan yeni sığınmacı başvurularının sayısı 2017 yılında 37.800'den 2018 yılında 192.000'e yükselerek keskin bir artış kaydetmiştir, ve ülke en çok başvuru alan ülkeler arasında ikinci sırada yer almıştır. Peru'nun hemen altında, azalmaya devam eden sığınmacı başvuru sayıları ile (2016'da 722.400'den, 2017'de 198.300'e, ve 2018'de 161.900'a düşüş) Almanya yer almıştır.

UNHCR'in tahminleri, 18 yaş altı kişilerin 2018 yılı sonu itibarıyla küresel mülteci nüfusunun kabaca yüzde 52'sini teşkil ettiği yönündedir. Mevcut ayrıştırılmış verilere göre 2003 ve 2018 yılları arasında çocukların mülteci stokları içerisindeki oranının oldukça yüksek seyredip, yüzde 41 ila 52 arasında dalgalanmakta olduğu tespit edilmiştir. Aynı zaman dilimi içerisinde, kız çocuklarının oranı, yüzde 47 ila 49 arasındaki değişerek nispeten sabit kalmıştır. Mülteciler 2018 yılı sonu itibarıyla, yaklaşık yüzde 61'inin kentlerde yerleşik olduklarının saptanmasıyla, daha geniş çaplı küresel dinamiklerle de tutarlı bir şekilde ağırlıklı olarak kentlerde konuşlanmaya devam etmişlerdir.³⁸

2018 yılında, refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşmüş çocuklar, istisnai şekilde yüksek başvuru sayılarının kaydedildiği 2015 yılından (98.400) bu yana devam eden düşüş eğiliminin de bir göstergesi olarak, en az 60 farklı ülkeye, tahminen 27.600 sığınmacı başvurusunda bulunmuşlardır.³⁹

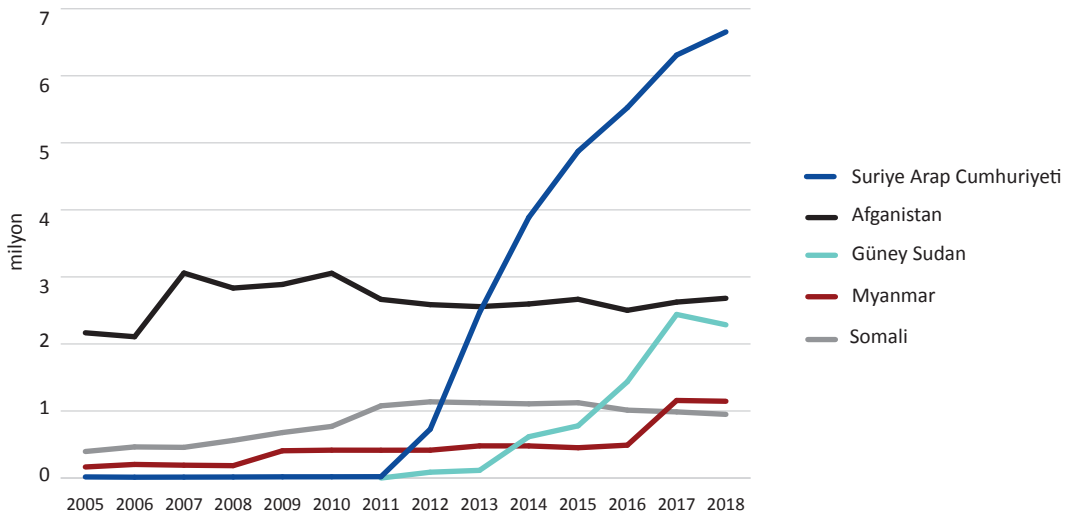
37 Bu altbölümdeki içerikte UNHCR, 2018 ve UNHCR, 2019 baz alınmıştır. Sunulan rakamlara ve eğilimlere ilişkin açıklamalı notlar, daha derinlemesine analizler, kısıtlar, uyarılar ve metodolojiler için lütfen bu belgelere başvurunuz. UNHCR'in önceki *Küresel Eğilimler raporları* ve Nüfus İstatistikleri veri tabanı (UNHCR, ts. a) da diğer temel bilgi kaynaklarıdır.

38 Yaş, cinsiyet ve yer ile ilgili bu değerlendirmelerin olası kısıtları için bakınız, UNHCR, 2018 ve UNHCR, 2019.

39 Bu rakamların neden gerçek değerlerin altında tahminler olduğuna dair açıklama için bakınız, UNHCR, 2019.

Diğer yıllarda olduğu gibi, kilit ülkelerdeki çözümlenemeyen ve tekrar eden çatışma dinamikleri, güncel rakamları ve eğilimleri önemli ölçüde etkilemiştir. UNHCR'in 2018 yılı sonunda tanıdığı mülteciler içerisinde, dünya sıralamasında ilk 10'da yer alan menşe ülkelerde – Suriye Arap Cumhuriyeti, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar, Somali, Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Eritre ve Burundi – bulunanlar, yaklaşık 16,6 milyonluk bir kesimi, veya toplam mülteci nüfusunun yüzde 82'sini, oluşturmuştur. Bu ülkelerin birçoğu, en az son yedi yıldır, mültecilere kaynaklık etme bakımından en üst sıralarda yer alan ülkeler olmuştur. Suriye Arap Cumhuriyeti'nde süregelen çatışma, bu ülkeden çıkış yapan mültecilerin sayısının yaklaşık 6,7 milyona ulaşması ile sonuçlanmıştır. Afganistan'ı 30 yılı aşkın süredir başlıca mülteci kaynağı haline getirmiş olan istikrarsızlık ve şiddet aynı şekilde devam etmiş ve sebep olduğu 2,7 milyon mülteci sayısı ile ülkeyi dünyadaki en büyük ikinci menşe ülke konumuna getirmiştir. Bu rakam, büyük oranda yıl içerisinde gerçekleşen doğumlara bağlı olarak 2017 yılında kaydedilmiş olan rakama (2,6 milyon) kıyasla, hafif artışa işaret etmektedir. Güney Sudan, 2016 yılının ortalarında büyük çaplı şiddet olaylarının patlak vermesinden bu yana, 2018 yılı sonu itibarıyla 2,3 milyon olarak kaydettiği mülteci sayısı ile, en büyük üçüncü menşe ülke olmaya devam etmiştir. Suriye Arap Cumhuriyeti, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali'den gelen mülteciler dünya mülteci nüfusunun üçte ikisinden daha fazlasını teşkil etti. Şekil 8, dünya sıralamasında ilk 5'te yer alan menşe ülkelerde 2002 yılından 2018 yılına mülteci sayısı bakımından gözlemlenen eğilimleri göstermektedir. Şekil 8'de Suriye'deki çatışmanın etkileri açıkça görülmektedir; Suriye Arap Cumhuriyeti, 2010 yılında, Irak menşeli 1 milyonu aşkın mülteciyle en büyük üçüncü ev sahibi ülke konumundayken, 30.000'den daha az sayıda mülteci ve sığınmacı için kaynak ülke olmuştur.⁴⁰

Şekil 8. 2018 itibarıyla ilk 5 menşe ülkede mültecilerin sayısı (milyon)

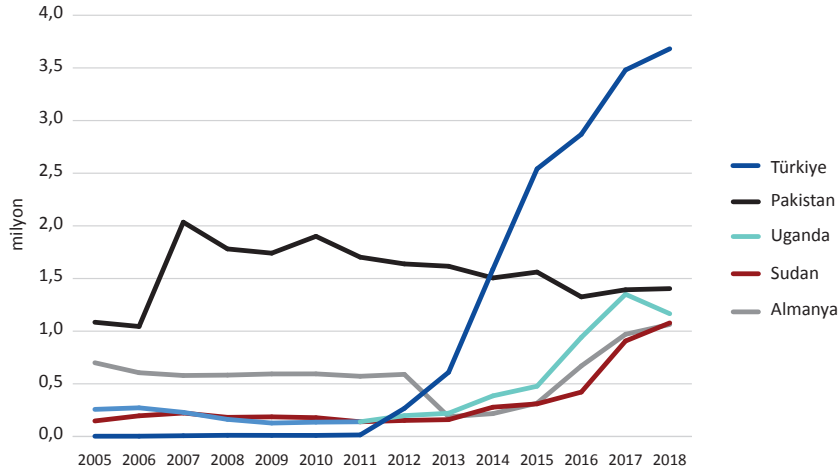

Kaynak: UNHCR, ts.a. (erişim tarihi Temmuz 2019).

Not: Güney Sudan 2011 yılında ülke olmuştur.

Türkiye, 2018 yılında, çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu (3,6 milyondan fazla) 3,7 milyon mülteciye ev sahipliği yaparak, son 5 ardışık yıldır dünyadaki en büyük ev sahibi ülke konumunu korumuş bulunmaktadır. Suriye'ye sınır komşusu diğer iki ülke olan Ürdün ve Lübnan da, küresel mülteci nüfusunda Suriyelilerin sahip oldukları kayda değer payın bir yansıması olarak, ilk 10 ülke arasında yerlerini almışlardır. İkinci en büyük menşe ülke konumundaki Afganistan'dan gelen mültecilere ev sahipliği yapan başlıca iki ülke olarak Pakistan ve İran İslam Cumhuriyeti de, mültecilere ev sahipliği yapan ilk 10 ülke arasında yer almışlardır. Diğer ev sahibi ülkeler ise Uganda, Sudan, Almanya, Bangladeş ve Etiyopya'dan olmuştur. Mültecilerin büyük çoğunluğuna sınır komşusu ülkeler ev sahipliği yapmıştır. UNHCR'a göre, Bangladeş, Çad, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Etiyopya, Ruanda, Güney Sudan, Sudan, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti, Uganda ve Yemen gibi en az gelişmiş ülkeler, küresel toplamın yüzde 33'üne (6,7 milyon mülteci) ev sahipliği yapmıştır. İsveç (yedinci) ve Malta (dokuzuncu) gibi yüksek gelirli ülkeler, ancak mültecilerin sayısının ulusal nüfusla kıyaslanarak hesaplandığı durumlarda ilk 10 ülkeye girebilmektedirler. Şekil 9, 2000 yılından 2018 yılına, mülteci sayılarının ilk beş ev sahibi ülkede gösterdikleri eğilimleri sunmaktadır.

Şekil 9. 2018 itibarıyla ilk 5 ev sahibi ülkede mültecilerin sayısı (milyon)

Kaynak: UNHCR, ts.a. (erişim tarihi 25 Temmuz 2019).

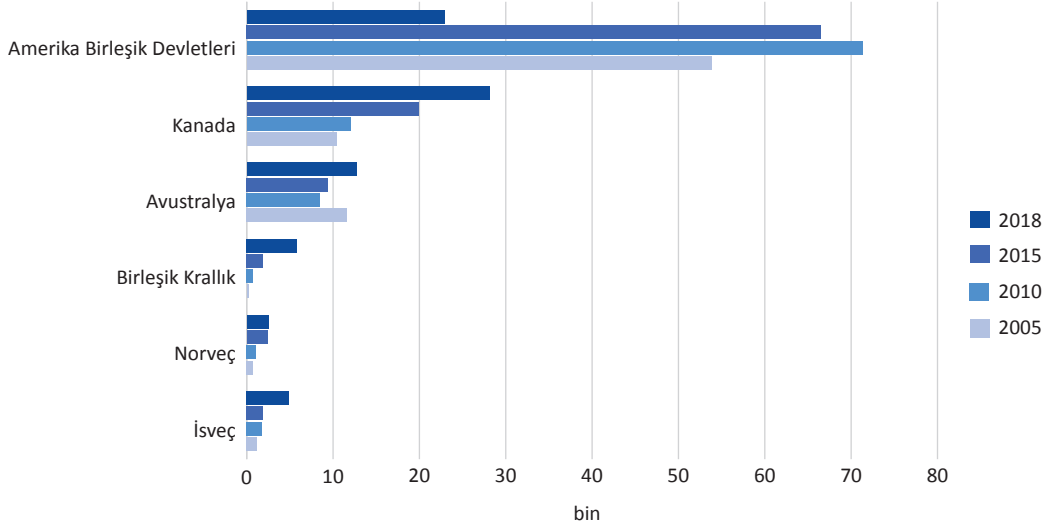
2018 yılında, küresel mülteci nüfusu artmaya devam ederken, 590.000'den fazla mülteci menşe ülkelerine geri dönüş gerçekleştirmiştir. 2017 yılında geri dönüş gerçekleştirenlerin sayısının 667,400 olarak kaydedildiği göz önünde bulundurulduğunda, bir düşüş söz konusudur. Geri dönüşlerin çoğunluğu (210.900) Türkiye'den Suriye Arap Cumhuriyeti'ne gerçekleşmiştir.

Yerel entegrasyon imkanlarından faydalananları tespit edebilmenin önünde bir çok engel bulunmasına rağmen, UNHCR'nın 2018 yılı için yaptığı tahminler, yıl içerisinde toplamda 62.000 mülteci vatandaşlığa kabul edilirken (2017 yılında yeni vatandaşlık elde eden mülteciler için kaydedilen 73.400 rakamına kıyasla bir düşüş; ancak, 2016 yılında rapor edilen 23.000 rakamına kıyasla hatırı sayılır bir artış), 27 ülkenin her birinin de en az bir vatandaşlık hakkı elde eden mülteci rapor ettiği (2017 yılında 28 ülke) yönündedir. 2018 yılında Türkiye, Suriye

Arap Cumhuriyeti'nden gelen mültecilerin tahminen 29.000'ine vatandaşlık vererek (2017 yılında kaydedilen rakam 50.000), vatandaşlık verilen mültecilerin dünya çapındaki sayısının kalan kısmını kaydeden Kanada, Hollanda, Gine Bissau ve Fransa'ya kıyasla en yüksek paya sahip olmuştur.

Geleneksel yeniden yerleştirme ülkeleri olan Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya, dünyadaki mültecilerin yeniden yerleştirmelerinin çoğunluğunu gerçekleştiren ülkeler olmaya devam etmiştir. 2018 yılında, küresel düzeyde yaklaşık 92.400 mültecinin yeniden yerleştirme için kabul edilmiş olup, bu rakam 2017 yılı rakamına (102.800) kıyasla yüzde 10'dan daha fazla oranda bir düşüşe işaret etmektedir. Suriyeli, Kongolu ve Eritreli mülteciler başlıca faydalanıcılar olmuştur. Şekil 10, 2005 ile 2018 yılları arası dönemde kilit ülkelerin yeniden yerleştirme istatistiklerine genel bir bakış sağlamaktadır. 2018 yılında yaklaşık 23.000 mültecinin yeniden yerleştirildiği Amerika Birleşik Devletleri, 1980 yılından bu yana ilk kez yeniden yerleştirme ülkeleri arasında en üst sırada yer almamıştır.⁴¹ Ülkede yeniden yerleştirilen mültecilerin sayısındaki bu kayda değer düşüşün nedeni mülteci kabulü kotalarında tavanın oldukça azaltılmış (her bir mali yılda yeniden yerleştirme için kabul edilen mültecilerin sayısı) olması ve "yüksek riskli" ülkelere gelen mültecilere yönelik güvenlik soruşturmalarının artırılması olmuştur. Kotanın azaltılması bu ülkelere kabul edilen mültecilerin sayılarının düşmesi ile de sonuçlanmıştır.⁴² Kanada, son on yılda yeniden yerleştirilen mültecilerin sayısı bakımından kaydettiği istikrarlı artışla ve 2018 yılında kaydettiği rakamın 28.000'den biraz daha fazla olmasıyla, yeniden yerleştirme ülkeleri içerisinde en üst sırada yer almıştır.

Şekil 10. Yeniden yerleştirilen mülteci sayılarının başlıca yeniden yerleştirme ülkelerine göre dağılımı, 2005-2018 (bin)

Kaynak: UNHCR, ts.b. (erişim tarihi 25 Haziran 2019).

41 Radford ve Connor, 2019.

42 Amerika Birleşik Devletleri İç Güvenlik Bakanlığı, 2018; ve Blizzard ve Batalova, 2019.

IOM'ın yeniden yerleştirme süreçlerindeki rolü

IOM yeniden yerleştirme programlarıyla, hem mülteciler hem de insani yollarla hareketlilik gerçekleştirerek IOM'ın ilgi alanına giren diğer hassas konumdaki kişiler için güvenli ve düzenli seyahatler tertip etmektedir. Daha fazla sayıda Ülke, geleneksel mülteci yeniden yerleştirme ve insani kabul programlarına ek olarak, özel sektörün sağlayabileceği sponsorluklar, akademik burslar ve işçi hareketliliği programları gibi başka kabul biçimleri ile de ilgilenmekte veya bu farklı kabul biçimlerini halihazırda uygulamaktadırlar. IOM'ın yeniden yerleştirme desteklerine ilişkin hareketlilik verileri, çeşitli çıkış ülkelerinden dünyanın çeşitli yerlerindeki hedef ülkelere, IOM himayesinde belirli bir zaman içerisinde seyahat eden mültecilerin veya IOM'ın ilgi alanına giren diğer kişilerin toplam sayılarını yansıtmaktadır.

2017 ve 2018 takvim yıllarında IOM, 138'in üzerinde çıkış ülkesinde yeniden yerleştirme, insani kabul ve yer değiştirme inisiyatiflerini uygulamaya geçiren 40 kadar ülkeye destek vermiştir. Bu bağlamda yürütmüş olduğu en kayda değer operasyonları Lübnan, Türkiye, Afganistan, Ürdün, Yunanistan, İtalya, Uganda, Kenya, Irak, Etiyopya ve Sudan'da gerçekleştirmiştir.

2017 yılında, toplamda 137.840 kişi yeniden yerleştirme destekleri kapsamında IOM himayesinde 40 Ülkeye seyahat etmiştir ve Suriyeliler, Afganlar, Eritreliler, Iraklılar ve Kongolular bu kişiler arasında en üst sırada yer almışlardır. 2018 yılında, toplamda 95.400 kişi yeniden yerleştirme destekleri kapsamında IOM himayesinde, 30 Ülkeye seyahat etmiştir; sıralamada ilk 5'te yer alan milliyetler bir önceki yıllara aynı olmuştur. 2017 ile 2018 yılları arasında yüzde 52 oranında erkek ve yüzde 48 oranında kadının üçüncü ülkelere yeniden yerleştirilmesiyle, cinsiyetler arasında büyük bir fark kaydedilmemiştir.

2015-2016 yılları arasındaki dönem, 2017-2018 arası dönemle karşılaştırıldığında, Kuzey Amerika'ya yeniden yerleştirilen kişilerde yüzde 49,6 oranında azalma ve Avrupa Ekonomik Alanı'ndaki (AEA) yeniden yerleştirme ve yer değiştirmelerde ise yüzde 46 oranında bir artış kaydedildiği görülmektedir. AEA'ya 2017-2018 döneminde en fazla kabul edilen milliyetler Suriyeliler, Eritreliler, Iraklılar, Kongolular, Sudanlılar ve Afganlar olmuştur.

IOM, iş birliği anlaşmaları çerçevesinde, paydaşlarına ihtiyaçları duydukları bilgileri sağlamak ve UNHCR, yeniden yerleştirme ülkeleri ve yerleştirme kuruluşları gibi kilit ortaklarla da veri paylaşımında bulunmaktadır. IOM, yeniden yerleştirme ve özellikle gidiş rakamları ile ilgili yığılma verilerin teyit edilmesi ve daha iyi tasnifi amacıyla, UNHCR ile düzenli aralıklarla yakın iş birliği içerisinde çalışmaktadır. IOM'ın yeniden yerleştirme faaliyetleri ile ilgili daha fazla bilgi için bakınız, www.iom.int/resettlement-assistance.

Ülkesinde yerinden edilmiş kişiler

Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi [*Internal Displacement Monitoring Centre*] (IDMC) iki tip ülke içinde yerinden edilme üzerine veri derlemektedir: belirli bir zaman içerisinde gerçekleşen yeni yerinden edilmeler ve ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin (IDPs) belirli tarih itibarıyla kaydetmiş oldukları toplam stok. Bu istatistiki bilgi, geniş kapsamlı iki yerinden edilme nedeni esas alınarak kategorize edilmiştir: (a) afetler ve (b) çatışma ve şiddet. Ancak IDMC, yerinden edilmeye doğrudan sebep olan etkenler olarak afetler ve çatışma arasında bir ayırım yapmanın önündeki zorlukları kabul etmekte ve yerinden edilmeyi çoklu etmenler bağlamında tespit edebilmek için daha iyi yöntemler geliştirmeye yönelik giderek artan ihtiyaca özellikle dikkat çekmektedir.⁴³

2018 yılının sonunda, çatışma ve şiddet nedeniyle ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin toplam küresel stoku, 41,3 milyon olarak tahmin edilen rakamla, IDMC'nin izleme faaliyetlerine başladığı 1998 yılından bu yana kaydedilmiş en yüksek stok olmuştur; ve bu rakam, 2017 yılında 40 milyon olarak bildirilen rakamın ardından gerçekleşen artışı ortaya koymaktadır. Mülteciler için söz konusu olan eğilimlerde (bölümün bir önceki kısmında tartışılmıştır) olduğu gibi, kontrol altına alınamayan ve yeni ortaya çıkan çatışmalar, çatışma ve şiddet nedeniyle ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin toplam sayısının, 2000 yılından bu yana neredeyse iki katına yükselmesi ve 2010 yılından itibaren de keskin bir şekilde artması anlamına gelmiştir.

Şekil 11, 2018 yılı sonu itibarıyla, çatışma ve şiddet nedeniyle yerinden edilmiş IDP'lerin (stok) sayısı bakımından dünyada ilk 20'de yer alan ülkeleri göstermektedir. Bunların çoğu ya Orta Doğu'da ya da Sahraaltı Afrika'daki ülkeler olmuştur. 2018 yılı sonu itibarıyla, Suriye Arap Cumhuriyeti, çatışma nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin sayısının en yüksek olduğu (6,1 milyon) ülke olmuş ve hemen ardından Kolombiya (5,8 milyon) gelmiştir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti 3,1 milyon ile en yüksek üçüncü rakamı kaydetmiş, ve onu Somali (2,6 milyon) ve Afganistan (2,6 milyon) izlemiştir. Sayılarının küresel toplamı 41,3 milyon olarak kaydedilen yerinden edilmiş kişilerin, 30 milyondan fazlası (yaklaşık %30) sadece 10 ülkede yaşamaktadır.⁴⁴ Ulusal nüfustaki orana bakılacak olursa, çatışma ortamının uzun yıllardır devam ettiği Suriye Arap Cumhuriyeti'nin nüfusunun yüzde 30'undan fazlasının çatışma ve şiddet nedeniyle yerinden edilmiş olduğu belirtilmelidir. Somali ikinci en yüksek oranı (%18) kaydetmiş ve ardından Orta Afrika Cumhuriyeti ve Kolombiya gelmiştir (her ikisi de %10'un üzerinde). Ancak, dikkat çekilmesi gereken önemli bir nokta, menşe yerlerine veya evlerine geri dönüş yapmış kimi insanların, özellikle Kolombiya'daki gibi sürüncemede kalmış yerinden edilme vakalarında olduğu gibi, hala ülkesinde yerinden edilmiş kişi olarak kaydedilmeye devam edebildiğidir. Bunun nedeni, bazı durumlarda kalıcı bir çözüme ulaşılamamış olmasıdır.⁴⁵ IDMC gibi örgütler, Kuruluşlararası Daimi Komite'nin [*Inter-Agency Standing Committee*], insanların hangi durumlarda artık ülkesinde yerinden edilmiş kişi olarak değerlendirilmemesi gerektiğinin belirlenmesine ilişkin kalıcı bir çözüm oluşturacak sekiz kriter ortaya koyan "Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler için Kalıcı Çözümler" çerçevesine bağlı kalmaktadırlar.⁴⁶

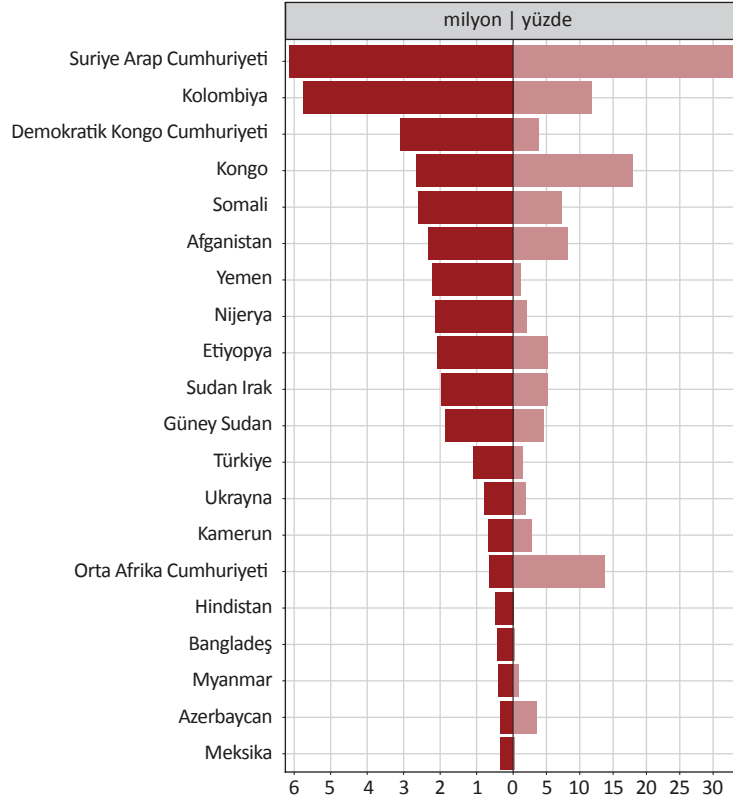
43 IDMC yerinden edilme verilerinin toplanmasında, kalkınma projeleri, şiddet suçları ve yavaş başlangıçlı afetler, ve bunlardan doğan güçlüklerle mücadele sebebiyle yaşanan kısıtları vurgulamaktadır. Bakınız, IDMC, 2019:72–73.

44 İlk 10 ülke içerisinde şunlar yer almaktadır: Suriye Arap Cumhuriyeti, Kolombiya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Somali, Afganistan, Yemen, Nijerya, Etiyopya, Sudan ve Irak.

45 "IDP'ler artık yerinden edilmelerine bağlı özel desteklere ve koruma gereksinimlerine ihtiyaç duymadıklarında ve bu kişiler yerinden edilmelerinden kaynaklanan ayrımcılığa maruz kalmaksızın insan haklarına kavuştuklarında" kalıcı bir çözüme ulaşılabilir. Örneğin bakınız, Brookings Enstitüsü ve Bern Üniversitesi, 2010.

46 Bu kriter şunları içermektedir: asayiş ve güvenlik; asgari yaşam standardı; geçim kaynaklarına erişim; konut, arazi ve mülk iyileştirmesi; dokümantasyona erişim; aile birleşimi; kamu işlerine katılım; ve etkili çözümlere ve adalete erişim. Örneğin bakınız, Brookings Enstitüsü ve Bern Üniversitesi, 2010; IDMC, 2019.

Şekil 11. 2018 yılı sonunda, çatışma ve şiddet nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin en yüksek stoku bakımından ilk 20 ülke

Kaynak: IDMC, 2019.

Notlar: IDP stoku, yerinden edilmiş kişilerin sayısının zamanla oluşturduğu birikimi yansıtmaktadır.

Çatışma kaynaklı stok yerinden edilmelerin yüzdelerinin hesaplanmasında kullanılan nüfus büyüklüğü, 2017 UN DESA nüfus tahminlerinde belirtilen ülke başı toplam ikametçi nüfusa dayanmaktadır.

IDMC ayrıca, 2018 yılında ilk defa, afet nedeniyle yerinden edilmiş kişilerin küresel stok rakamlarına ilişkin bir tahminde de bulunmuştur. 2018 yılının sonunda, o yıl içerisinde meydana gelmiş olan afetler nedeniyle hala yerinden edilmiş kişi olarak yaşadıkları tespit edilenlerin sayısı 1,6 milyonun biraz üzerinde olmuştur. IDMC'nin de belirttiği gibi, bu rakam, 2018 yılından önce meydana gelmiş afetler nedeniyle yerinden edilmiş kişi olarak yaşayanların bilgisini yakalayamadığı için "oldukça iyimser bir tahmindir."

2018 yılında yeni yerinden edilmeler

2018 yılı sonunda, 148 ülke ve bölgeye yayılmış toplam 28 milyon yeni ülke içinde yerinden edilme vakası kaydedilmiştir. Bu yeni yerinden edilme vakalarının yüzde altmış birini (17,2 milyon) afetler tetiklemiş olup, yüzde 39'u da (10,8 milyon) çatışma ve şiddet nedeniyle gerçekleşmiştir. Yeni yerinden edilme vakalarının çoğunluğunun tetikleyicisi önceki yıllarda olduğu gibi hava olayları ile ilgili afetler olmuştur. Fırtınalar nedeniyle yerinden edilmelerin sayısı 9,3 milyon ve seller nedeniyle yerinden edilmelerin sayısı da 5,4 milyon olarak kaydedilmiştir. Çatışma ve şiddet kaynaklı yeni yerinden edilme vakalarının sayısı, 2016 yılında 6,9 milyondan 2017 yılında 11,8 milyona yükselerek neredeyse iki katına çıkmış, ve 2018 yılında da hafif bir azalma ile 10,8 milyona düşmüştür.⁴⁷

2018 yılında Etiyopya, çatışma ve şiddet kaynaklı yeni yerinden edilme vakalarında kayda değer ölçüde yüksek rakamlara erişerek (2017 yılında kaydedilen 715,000'e kıyasla 2018 yılında 2,9 milyon), dünya sıralamasında en üstteki yerini almıştır ve bu durum küresel düzeydeki rakamları da oldukça etkilemiştir.⁴⁸ Etiyopya'yı Demokratik Kongo Cumhuriyeti (1,8 milyon) ve Suriye Arap Cumhuriyeti (1,6 milyon) izlemiştir.

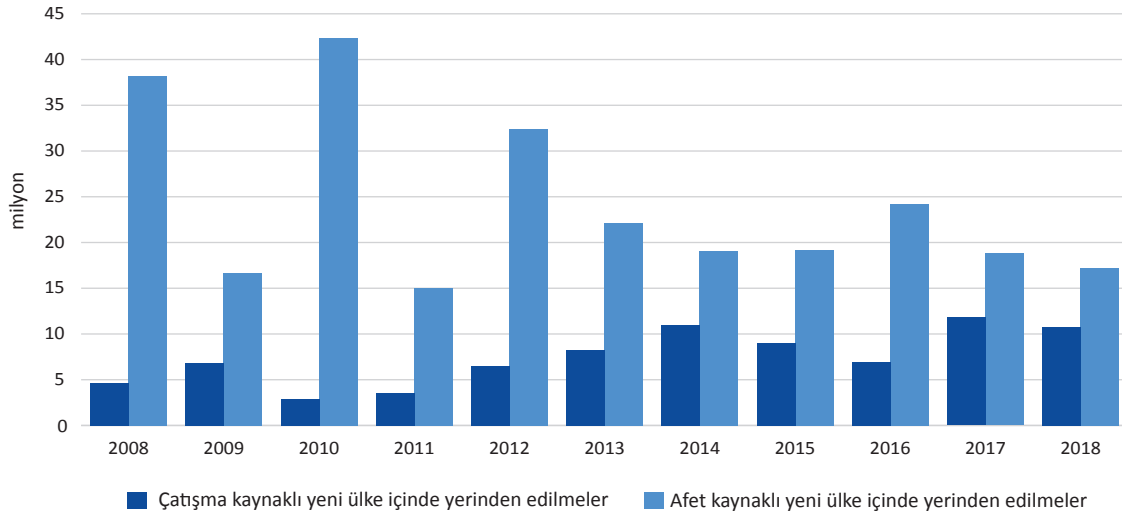
Verili herhangi bir yıl için, afetler nedeniyle yerinden edilen kişilerin sayısı, çatışma ve şiddet nedeniyle yerinden edilenlere kıyasla her zaman daha fazla olmakta ve afet kaynaklı yerinden edilme vakalarına sahne olan ülkelerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu durum özellikle 2018 yılında yeni yerinden edilme vakaları kaydetmiş olan ülkelerin ve bölgelerin sayısı incelendiğinde daha da belirgin hale gelmektedir: Afetler nedeniyle kaydedilen rakam 144 iken, çatışma ve şiddet nedeniyle gerçekleşen vakaların sayısı 55. 2018 yılında (önceki yıllarda olduğu gibi), fırtına ve sel gibi hava olayları ile ilgili risklerin tetiklediği afetler, toplam rakamın (16,1 milyon, veya yaklaşık %94) büyük bir kısmını teşkil etmiştir. 2017 yılında, kuraklık nedeniyle gerçekleşmiş olan yerinden edilme vakalarına ilişkin bilgiye de ilk defa erişilmiş olup, elde edilen bu yeni bilgiye göre 2017 yılında 1,3 milyon ve 2018 yılında da çoğu Afrika Boynuzu'nda olmak üzere, 764,000 yeni yerinden edilme vakası tespit edilmiştir. 2008 yılından bu yana, jeofiziksel risklerden oluşan diğer afet nedenleri, yılda ortalama 3,1 milyon yerinden edilme vakasını tetiklemiştir. 2017 yılının jeofiziksel afet istatistikleri, kayıtlara geçen 758,000 yeni yerinden edilme vakası ile ortalamanın oldukça altında seyretmiş olsa da, bu rakam 2018 yılında kaydettiği artışla 1,1 milyona ulaşmıştır. Filipinler ve Çin (her biri 3,8'er milyon) ile Hindistan ve Amerika Birleşik Devletleri (sırasıyla yaklaşık olarak 2,7 ve 1,2 milyon) 2018 yılında afet nedeniyle yerinden edilme vakalarının mutlak sayılarının en yüksek kaydedildiği ülkeler olmuştur.

Şekil 12'de görüldüğü üzere, önceki yıllarda, afet kaynaklı yeni yerinden edilmelere ilişkin yıllık rakamlar, çatışma ve şiddet kaynaklı yeni yerinden edilme vakalarının sayısının üzerinde seyretmiştir. Ancak IDMC, afet kaynaklı yeni yerinden edilme vakalarının küresel toplamının büyük bir kısmını, genellikle görece daha güvenli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilen kısa vadeli tahliyelerin teşkil etmekte olduğunu belirtmektedir.

47 Bu altbölümdeki içerikte IDMC, 2018 ve IDMC, 2019 baz alınmıştır. Sunulan rakamlara ve eğilimlere ilişkin açıklamalı notlar, daha derinlemesine analizler, kısıtlar, uyarılar ve metodolojiler için lütfen bu belgelere başvurunuz. IDMC'nin önceki *Küresel Tahminler* raporları (Erişim adresi www.internal-displacement.org/global-report/) ve Küresel Ülkesinde Yerinden Edilme Veritabanı (IDMC, ts.) da diğer temel bilgi kaynaklarıdır.

48 IDMC, çatışmaların ön cephelelerine istikrar kazandırılmış olması, ateşkesler, hareketlilik serbestisinde kısıtlamalar ve veri toplamadaki metodolojik değişiklikler de dahil olmak üzere, bu değişimlerin muhtemel nedenleri üzerinde durmaktadır.

Şekil 12. Çatışma ve şiddet kaynaklı yeni ülke içinde yerinden edilme vakaları, 2008-2018 (milyon)

Kaynak: IDMC, ts. (erişim tarihi 4 Temmuz 2019).

Notlar: "Yeni yerinden edilmeler" terimi, IDP'lerin zaman içerisinde yerinden edilmelerinden kaynaklanan toplam kümülatif stoku değil verili bir yıl içerisindeki yerinden edilme hareketliliklerinin sayısını belirtmektedir. Yeni yerinden edilmeye ilişkin rakamlar, bir defadan daha fazla yerinden edilmiş olan kişileri de içermektedir ve verili bir yıl boyunca yerinden edilmiş kişilere karşılık gelmemektedir.

IOM'ın Yerinden Edilme İzleme Matrisi

IOM'ın Yerinden Edilme İzleme Matrisi [*Displacement Tracking Matrix*] (DTM) program, çatışma ve doğal afetlerden etkilenen ülkelerdeki yerinden edilmeleri izlemektedir; ve yerinden edilmiş nüfusların ve göçmenlerin, hareketlilikleri ve değişen ihtiyaçları ile ilgili bilgileri yakalamak, işlemek ve yaygınlaştırmak üzere tasarlanmıştır. Verilerin paylaşıldığı biçimler; haritalar, infografikler, raporlar, interaktif internet tabanlı görseller ve ham ya da isteğe göre uyarlanmış şekilde dışa aktarılan veriler olarak sayılabilir. DTM, verili bir durumdan yola çıkarak, topluluklar, konumlar, koşullar, ihtiyaçlar ve hassasiyetler hakkındaki bilgileri, aşağıda verili metodolojik araçlardan birini ya da birden fazlasını kullanarak derlemektedir:

- Desteğin hedefini belirlemek amacıyla, belirli bir konumdaki hareketliliğin ve çoksektörlü ihtiyaçların izlenmesi;
- Hareketlilik ("akın") eğilimlerinin ve menşeyi, transit ve hedef konumlarındaki genel durumun izlenmesi.
- Faydalanıcı seçimi, hassasiyet tespiti ve programlama amacıyla bireylerin ve hanelerin kayıt altına alınması;
- İlgi alanına giren topluluklara ilişkin derinlikli ve özellikli bilgi toplamak amacıyla araştırma anketlerinin uygulanması.

DTM, 2018 yılında, 60'dan fazla ülkede, 40 milyonun üzerinde bireyi (ülkesinde yerinden edilmiş kişiler, geri dönüş gerçekleştirenler ve göçmenler dahil) izlemiştir. IOM'ün IDMC tarafından derlenen DTM verileri, ülke içinde yerinden edilme üzerine yapılan yıllık küresel tahminler için kullanılan en kapsamlı kaynaklardan biridir. IOM'ün DTM birimi hakkında daha fazla bilgi için bakınız, www.globaldtm.info.

Vatansız Kişiler

Vatansız kişiler, bu nitelemenin içerdiği anlamın da yansıttığı gibi, hiçbir Ülke tarafından vatandaş olarak tanınmamakta olup oldukça kırılgan bir durumdadırlar.⁴⁹ Eğitim, istihdam ve sağlık gibi temel hizmetlere erişmekte engellerle karşılaşmakta; ayrımcılık, istismar ve ötekileştirmeye maruz kalabilmektedirler. Vatansız kişilerin her zaman göçmen statüsünde olmaları gibi bir durum söz konusu olmasa da, içerisinde buldukları kırılgan ve haklardan mahrumiyetle sonuçlanan durumlar; onları ülke içinde ya da sınırlar arasında ve genellikle seyahat belgelerine ve düzenli göç yollarına erişmekte karşılaştıkları engeller nedeniyle düzensiz olarak; göç etmeye zorlayabilmektedir.⁵⁰

UNHCR, vatansızlık mazbatasını kapsamında, 2018 yılında dünya çapında 3,9 milyon vatansız kişinin bulunduğunu beyan etmiştir ve bu rakam 2017 yılında kaydedilen küresel rakamla aynıdır.⁵¹ Ancak bu, iyimser bir tahmindir ve UNHCR'a göre bu rakamın 2017 yılında 10 milyona ulaşmış olması muhtemeldir. Gerçekten de kimlerin vatansız kişiler olduğunun tespit edilmesi vatansızlığın dünya çapında önlenmesi ve azaltılması için bir ilk adım olsa da, veri toplamadaki zorluklar hala kayda değer kısıtlar yaratmaya devam etmektedir.⁵²

2017 ve 2018 yıllarında UNHCR, Bangladeş'teki Rohingya mültecilerini ve Myanmar'ın Rakhayn Eyaleti'ndeki IDP'leri, "nüfuslarının büyüklüğünü ve aslında hem vatansız hem de yerinden edilmiş kişiler olduklarını" göz önünde bulundurarak, vatansız kişiler hakkında derlediği verilere ilk kez dahil etmiştir.⁵³ Bangladeş ve Myanmar, 2018 yılında en yüksek vatansız kişi nüfusuna sahip olma bakımından sırasıyla birinci ve üçüncü ülkeler olmuşlardır (Bangladeş'te yaklaşık 906,000 ve Myanmar'da 620,000 vatansız kişi). Şekil 13, 2018 yılı itibarıyla sıralamada ilk 10'da yer alan diğer ülkeleri de göstermektedir. Fildişi Sahilleri, çoğunluğunu ülkenin bağımsızlığını ilan etmesinden sonra "yabancı" olarak nitelendirilmeye başlanmış olan kişilerin ve onların altsoylarına mensup kişilerin oluşturduğu, 692.000 vatansız kişi ile ikinci sırada yer almıştır.⁵⁴ 2018 yılında Tayland, çoğunluğu yerli ve etnik topluluklardan oluşmak üzere, dördüncü en büyük vatansız kişi nüfusuna sahip ülke olmuştur.⁵⁵ Letonya 2018 yılında, ülkenin Sovyetler Birliği'nden ayrılmasından sonra vatandaşlık kanununda sadece soya bağlı vatandaşlık hakkı tanınması yönünde yapılan değişiklik sonucu vatandaşlık alamamış azımsanamayacak sayıda etnik Rusların da dahil olduğu, yaklaşık 225.000 vatansız kişiye sahip olduğunu beyan etmiştir.⁵⁶

49 Birleşmiş Milletler, 1954. Ayrıca bakınız, UNHCR, 2014a.

50 McAuliffe, 2018.

51 Bu altbölümün içeriğinde, aksi belirtilmediği takdirde, UNHCR, 2018 ve UNHCR, 2019 baz alınmıştır.

52 UNHCR, 2019:51.

53 UNHCR, 2018:53. UNHCR'in istatistiksel metodolojisi gereği, diğer ülkelerdeki vatansız mülteciler, sığınmacılar ve IDP'ler, vatansız kişilere ilişkin bildirilen verilerin dışında bırakılmıştır. Ancak, UNHCR, 2017 tarihli Küresel Eğilimler: Zorla Yerinden Edilme yayınında, vatansız kişilere ilişkin istatistiklerin rapor edilmesi konusunun tekrar gözden geçirilmekte olduğunu belirtmiştir (UNHCR, 2018). Ayrıca bakınız, Vatansızlık ve Dahil Olma Enstitüsü, 2018.

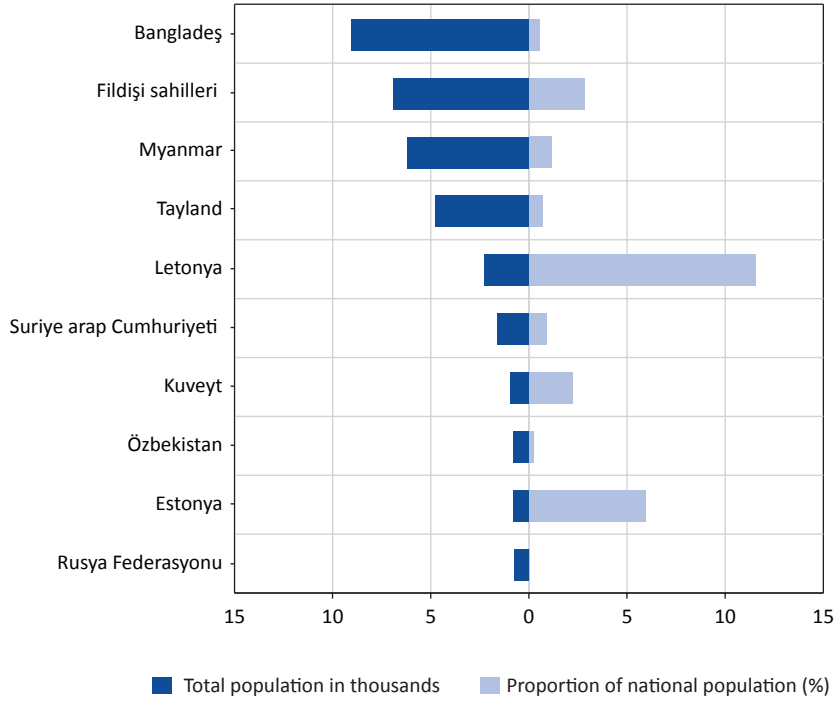
54 Adjami, 2016.

55 Van Waas, 2013.

56 Venkov, 2018; Vatansızlık ve Dahil Olma Enstitüsü, 2014.

Letonya'yı Suriye Arap Cumhuriyeti (160.000), Kuveyt (92.000), Özbekistan(80.000), Estonya (78.000) ve Rusya Federasyonu (76.000) izlemiştir. Ulusal nüfus içerisindeki oranlar bakımından ise; Letonya nüfusunun yüzde 11'inden fazlası vatansız kişilerden oluşmakta iken, onu nüfusunun yaklaşık yüzde 6'sı vatansız kişilerden oluşan Estonya izlemiştir.

Şekil 13. Vatansız kişi nüfuslarının, bildirimde bulunan ilk 10 ülkede 2018 yılı itibarıyla dağılımı

Kaynak: UNHCR, 2019; UN DESA, 2017b.

Notlar: Kimi ülkeler vatandaşlık aidiyetleri belirli olmayan kişileri de rakamlara dahil edebiliyor olsa da, grafiğin sol tarafındaki stok, vatansız kişiler için yapılmış uluslararası tanım kapsamına giren ve UNHCR'nin himayesinde bulunan kişilerin bildirilen kümülatif sayılarını ifade etmektedir. Veriler, UNHCR'nin, Nüfus İstatistikleri veri tabanında bildirilmiş olan verilerle farklılık gösteren *Küresel Eğilimler* raporundan alınmıştır. Raporun aksine, veri tabanı 2017 ve 2018 yıllarında vatansız konumda olan, Bangladeş'teki Rohingya mültecilerini ve Myanmar'daki IDP'leri kapsamamaktadır.

Grafiğin sağ tarafında görülen ve vatansız kişilerin stokunun yüzdelik dilimini hesaplamak için kullanılan nüfus büyüklükleri, 2017 UN DESA nüfus tahminlerinin söz konusu ülkeler için belirttiği toplam ikametçi nüfus bilgisine dayanmaktadır.

Ne yazık ki, şu an var olan veri açıkları ve metodolojik kısıtlar dolayısıyla, ne vatansızlığın, ne de vatansızlığı yok etmek için hali hazırda gösterilen çabaların, zaman içerisindeki eğilimlerine ilişkin bilgi sağlamak çok olanaklı görünmemektedir. UNHCR'nin *Vatansızlığı Sona Erdirmek İçin Küresel Eylem Planı [Global Action Plan to End Statelessness]* 2014 yılından bu yana somut kazanımlar elde etmiş olsa da, vatansızlığın azaltılması oldukça zaman gerektiren bir süreçtir.⁵⁷ UNHCR, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu, İsveç, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Vietnam başta olmak üzere toplam 24 ülkede, 2018 yılında vatandaşlık hakkı elde eden veya vatandaşlık aidiyeti onaylanan 56.400 vatansız kişi hakkında bilgilendirmede bulunmuştur.

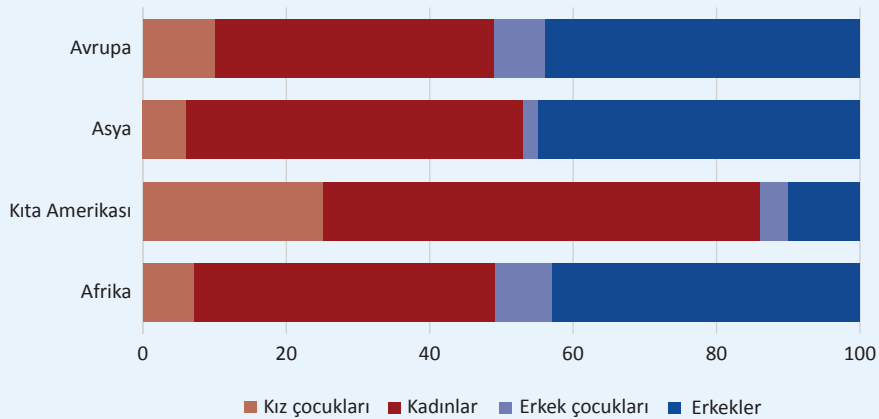
57 UNHCR, 2014b; UNHCR ExCom, 2017.

Kaçakçılıkla Mücadele Veri İşbirliği

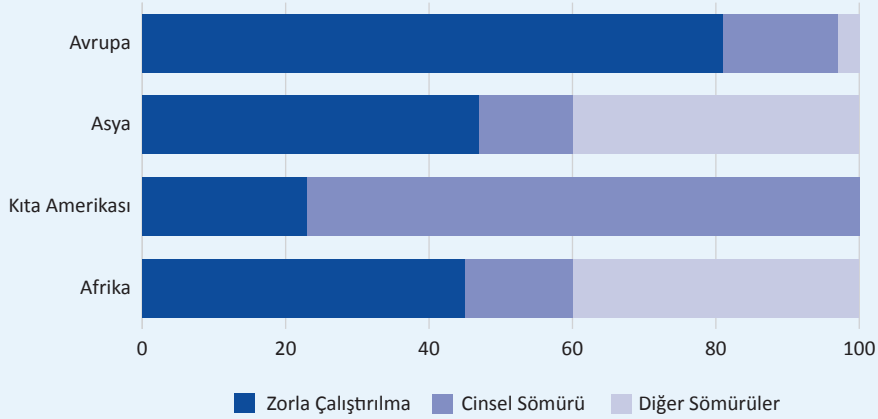
1960'lı yılların ortasından bu yana IOM, küresel düzeyde 100.000'den fazla insan ticareti mağduruna destek sağlamıştır. IOM, söz konusu doğrudan destek faaliyetleri aracılığıyla, 2002 yılından bu yana 55.000'in üzerinde bireysel vaka ile ilgili bilgilerin toplanmış olduğu, merkezi vaka yönetimi veri tabanını geliştirmiştir. Bu veriler, insan ticareti mağdurları ile ilgili demografik bilgilerin yanında, mağdurların kaçırılma tecrübeleri ile ilgili bilgileri de içermektedir. IOM, insan ticareti üzerine eşsiz bir bilgi kaynağı olan bu verileri, konuya ilişkin derinlikli bir anlayışın geliştirilip dünyanın dört bir yanında insan ticaretine karşı mücadele yürüten aktörlerce paylaşılabilmesi adına, kamunun erişimine açma yönünde çalışmalarda bulunmuştur. Bu çabanın büyük bir kısmını, Polaris ve Liberty Shared'in de ortaklığıyla 2017 yılında Kaçakçılıkla Mücadele Veri İşbirliği'nin [Counter-Trafficking Data Collaborative] (CTDC), kurulması teşkil etmiştir.^a

CTDC insan ticareti alanında ilk küresel veri portalıdır ve vaka odaklı en geniş üç veri setini bir araya getirerek, 90.000'in üzerinde vakaya ilişkin bilgi içeren tek ve merkezi bir veri seti oluşturmuştur. 2016 ve 2017 program yılları içerisinde 40.190 yeni vaka kaydı kapsama alınmıştır. Bu dönemde kayıt altına alınan mağdurlar 147 ülkeden gelip 107 ülkede sömürüye uğramıştır. Bu mağdurların çoğunu kadınlar (%54) teşkil etmekteyken; yüzde 20'sini kız çocukları, yüzde 22'sini erkekler ve yüzde 5'ini de erkek çocukları oluşturmuştur. Mağdurların yüzde 16'sının 15 ila 17 yaş aralığında olan çocuklardan oluşması ile birlikte, çocuklar toplamda dörtte birden biraz daha fazla bir oran teşkil etmiştir. Mağdurların yaklaşık yüzde 30'u zorla çalıştırılmaya, yüzde 47'si ise cinsel sömürüye maruz bırakılmak üzere kaçırılmışlardır. Ancak, aşağıda yer alan şekillerde de görüldüğü üzere, bölgeler arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır.^b

CTDC verilerinde cinsiyetlerin sömürünün gerçekleştiği bölgeye göre dağılımları (2016-2017)

CTDC verilerinde sömürü biçimlerinin sömürünün gerçekleştiği bölgeye göre dağılımları
(2016–2017)

- a Erişim adresi www.ctdatacollaborative.org/.
- b Okyanusya, CTDC veri setindeki düşük mağdur sayısı sebebiyle dahil edilmemiştir. Şeklin sağ tarafında yer alan “diğer sömürüler” kategorisi zorla evlendirilme, organ ticareti, kölelik ve benzeri uygulamalar, ve diğer bütün sömürü biçimlerini kapsamaktadır. Tanımlara ilişkin bilgiye CTDC internet sitesinden erişilebilmektedir.

Sonuç

Göçü ve yerinden edilmeyi ve her iki olgunun da küresel düzeyde nasıl değiştiğini anlamak, Ülkeler, yerel topluluklar ve bireyler için arz ettikleri önem göz önünde bulundurulduğunda oldukça önemlidir. İnsan göçü tarihin en erken dönemlerine kadar uzanan oldukça eski bir olgu olabilir, ancak zaman içerisinde dünya daha da küreselleştikçe, yansımaları ve etkileri değişime uğramıştır. Günümüzde, göç ve yerinden edilmeye ilgili sahip olduğumuz küresel düzeydeki bilgi, tarihin herhangi bir zaman diliminde sahip olduğumuzdan çok daha fazladır. Ancak, her şeyin birbiri ile bağlantılı olduğu bir dünyada göçün doğası, dinamizminin istatistiksel anlamda yakalanmasının zor olabileceği anlamına gelmektedir. Göç hızla gelişen ve karmaşık “olaylar” içerebilmektedir. Uluslararası göç kalıplarının yüzyıllar değilse de nesiller boyunca evrilmiş olan toplumsal, ekonomik ve jeopolitik süreçlerle bağlantılı olduğu kesinlikle doğru olsa da, uluslararası bağlantısallık alanındaki yeni güncel gelişmeler göç süreçlerinde daha fazla çeşitliliği mümkün kılacak imkanların önünü açmaktadır.

Dolayısıyla göç ve yerinden edilmeye dair son eğilimlerden ve evrilen kalıplardan haberdar olmak, gittikçe daha zaruri bir uğraş haline gelmektedir. Bu bölümde, mevcut veriler ışığında, göç ve göçmenler üzerine küresel düzeyde genel bir değerlendirmede bulunduk. Mevcut verilerde açıklar ve gecikmeler olsa da, hala üst düzey bir çok çıkarım yapılabilmektedir. Örneğin, küresel düzeyde, göçmenlerin zaman içerisinde kimi bölgelerde (Asya gibi) diğerlerinden (Afrika ve Latin Amerika ve Karayipler gibi) daha fazla yerleştiklerini ve bu eğilimin devam etmesinin olası olduğunu görebilmekteyiz (bakınız, şekil 1). Benzer şekilde istatistikler, göçmen işçilerin, ekonomiler

büyüdükçe ve işgücü piyasaları evrildikçe, daha fazla fırsat sunan bölgelere yönelmeye devam ettiklerini ve kimi göçmen işçi nüfuslarında cinsiyet eşitsizliğinin oldukça yoğun olduğunu göstermektedir (bakınız şekil 7).

Ayrıca küresel veriler, çatışma, yaygınlaşmış şiddet ve diğer faktörler nedeniyle gerçekleşen yerinden edilmelerin rekor düzeyde kaydedilmekte olduğunu göstermektedir. Kontrol altına alınamayan, çözümlenemeyen ve tekrar eden çatışmalar ve şiddet olayları, son yıllarda dünya çapında çoğunluğu kadınlardan ve çocuklardan oluşan mültecilerin sayısında ani bir artış yaşanmasına neden olmuştur. Birkaç ülke mülteciler için çözümler sunmaya devam etmekteyken, genel olarak değerlendirildiğinde ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin mülteci yeniden yerleştirme kalıplarında son zamanlarda görülen değişim (bakınız, şekil 10) göz önünde bulundurulduğunda, bu girişimlerin küresel ihtiyaçların karşılanmasında yetersiz kaldığı söylenebilir. Buna ek olarak, ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin 2018 yılı sonu itibarıyla kaydedilmiş olan sayısının daha önce hiç görülmediği kadar fazla olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca vatansız kişilerin neredeyse 4 milyon olarak kaydedilen tahmini sayısının da, bu rakamın gerçek değerinden daha düşük olduğu gerçeğiyle beraber değerlendirildiğinde, küresel düzeyde oldukça önem teşkil ettiğini görmekteyiz. Temel insan hakları konuları bir yana, vatansızlık insanları (düzensiz) göç riski ile de karşı karşıya getirebilmektedir; ve dolayısıyla bu konu, hakkında daha fazla veri toplanmaya, raporlar düzenlemeye ve analizlerde bulunmaya değercek, önemli bir küresel meseledir.⁵⁸

Göç konusunda uluslararası iş birliği, Ülkelerin -ve ayrıca devlet dışı aktörlerin- önemli bir çoğunluğunca güvenli, düzenli ve kurallı göçe erişmek için gerekli, esaslı ve merkezi önem taşıyan bir girişim olarak tanınmıştır. Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç için Küresel Mutabakat, kanıt temelli mukabelelerin geliştirilmesi hedefi doğrultusunda eğilimleri, evrilen kalıpları ve süreçleri daha iyi kavrayabilmemiz için, göç konusunda uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ilkesine küresel düzeyde bağlılığa ve göç verilerinin toplanmasının önemine yapmış olduğu vurguyla, bunu açık şekilde ifade etmektedir.⁵⁹ Bu taahhüdün yerine getirilmesi doğrultusunda göstermekte olduğumuz kolektif çaba sürecinde önümüze hem faydalanılabilecek yeni fırsatlar hem de aşılması gereken yeni engeller çıkacaktır.

58 Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç için Küresel Mutabakat, Hedef 4'te, vatansızlığı azaltmanın gerekliliğini vurgulamakta ve bunu başarma yolunda alınması gereken önlemlerin ana hatlarını açıklamaktadır.

59 Güvenli, Düzenli ve Kurallı Göç için Küresel Mutabakat ve mutabakatın 23 hedefi üzerine bir tartışma için bu raporun 11. bölümüne başvurunuz.

Kaynakça*

Adjami, M.

- 2016 *Statelessness and Nationality in Côte d'Ivoire: A Study for UNHCR*. Erişim adresi www.refworld.org/docid/58594d114.html.

Amerika Birleşik Devletleri İç Güvenlik Bakanlığı [United States Department of Homeland Security]

- 2018 DHS announces additional, enhanced security procedures for refugees seeking resettlement in the United States. Basın Bülteni, 31 Ocak. Erişim adresi www.dhs.gov/news/2018/01/29/dhs-announces-additional-enhanced-security-procedures-refugees-seeking-resettlement.

Birleşmiş Milletler [United Nations]

- 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons. Birleşmiş Milletler Antlaşmalar Serisi [United Nations Treaty Series], 360:117, 28 Eylül. Yürürlüğe giriş tarihi, 6 Haziran 1960.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı [United Nations Department of Economic and Social Affairs] (UN DESA)

- 1998 *Uluslararası Göç İstatistikleri Üzerine Tavsiyeler: Revizyon 1 [Recommendations on Statistics of International Migration: Revision 1]*. Birleşmiş Milletler, New York. Erişim adresi https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_58rev1e.pdf.
- 2002 *International Migration 2002*. Nüfus Birimi, New York.
- 2015 *International Migration Flows to and From Selected Countries: The 2015 Revision*. UN DESA, Nüfus Birimi. Erişim adresi www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/empirical2/migrationflows.asp (erişim tarihi 2 Eylül 2019).
- 2008 *International Migrant Stock: The 2008 Revision*. Birleşmiş Milletler, New York. Erişim adresi <https://esa.un.org/migration/index.asp?panel=1> (erişim tarihi 2 Eylül 2019).
- 2017a *International Migration Report 2017*. Birleşmiş Milletler, ST/ESA/SER.A/403, Aralık. Erişim adresi www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017.pdf.
- 2017b *International Migrant Stock: The 2017 Revision*. Birleşmiş Milletler veritabanı, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2017. Erişim adresi www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml (erişim tarihi 2 Eylül 2019).
- 2019a *International Migrant Stock 2019*. UN DESA, Nüfus Birimi, New York. Erişim adresi www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp (erişim tarihi 18 Eylül 2019).
- 2019b *International Migration Stock 2019*. Documentation. POP/DB/MIG/Stoc/Rev.2019, UN DESA, Nüfus Birimi, New York. Erişim adresi www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/docs/MigrationStockDocumentation_2019.pdf.

* Kaynakçada verilen bütün internet bağlantıları raporun yayımlanma tarihi itibarıyla günceldir.

2019c World Population Prospects 2019. Highlights. ST/ESA/SER.A/423, UN DESA, Nüfus Birimi, New York. Erişim adresi https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı [United Nations Development Programme] (UNDP)

2009 *Human Development Report 2009*. UNDP, New York. Erişim adresi www.hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr_2009_en_complete.pdf.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [United Nations High Commissioner for Refugees] (UNHCR)

2010 *UNHCR Küresel Eğilimler 2010 [UNHCR Global Trends 2010]*. UNHCR, Cenevre. Erişim adresi www.unhcr.org/statistics/country/4dfa11499/unhcr-global-trends-2010.html.

2014a *Handbook on Protection of Stateless Persons under the 1954 Convention Relating to the Status of Stateless Persons*. UNHCR, Cenevre. Erişim adresi www.unhcr.org/dach/wp-content/uploads/sites/27/2017/04/CH-UNHCR_Handbook-on-Protection-of-Stateless-Persons.pdf.

2014b *Vatansızlığı Sona Erdirmek İçin Küresel Eylem Planı [Global Action Plan to End Statelessness.]* UNHCR, Cenevre. Erişim adresi www.refworld.org/docid/545b47d64.html.

2018 *Küresel Eğilimler: Zorla Yerinden Edilme 2017 [Global Trends: Forced Displacement in 2017]*. UNHCR, Cenevre. Erişim adresi www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html.

2019 *Küresel Eğilimler: Zorla Yerinden Edilme 2018 [Global Trends: Forced Displacement in 2018]*. UNHCR, Cenevre. Erişim adresi www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html.

ts.a Population Statistics. UNHCR, Cenevre.

ts.b Resettlement. UNHCR, Cenevre. Erişim adresi <http://popstats.unhcr.org/en/resettlement> (erişim tarihi 3 Eylül 2019).

Blizzard, B. ve J. Batalova

2019 Refugees and Asylees in the United States. *Spotlight*, Göç Politikaları Enstitüsü [Migration Policy Institute], 13 Haziran. Erişim adresi www.migrationpolicy.org/article/refugees-and-asylees-united-states.

Brookings Enstitüsü ve Bern Üniversitesi [Brookings Institution ve University of Bern]

2010 *IASC Framework on Durable Solutions for Internally Displaced Persons*. Brookings Enstitüsü, Vaşington, D.C. Erişim adresi www.unhcr.org/50f94cd49.pdf.

de Beer, J., J. Raymer, R. van den Erf ve L. van Wissen

2010 Overcoming the problems of inconsistent international migration data: A new method applied to flows in Europe. *European Journal of Population*, 6(4):459–481.

Dünya Bankası [World Bank]

2016 *Migration and Remittances Factbook 2016* – Üçüncü baskı. Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23743/9781464803192.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

- 2017a Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook. Göç ve Kalkınma Brifingi 27 [Migration and Development Brief 27]. Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi <http://pubdocs.worldbank.org/en/992371492706371662/MigrationandDevelopmentBrief27.pdf>.
- 2017b Remittances to developing countries decline for second consecutive year. Basın Bülteni, Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/04/21/remittances-to-developing-countries-decline-for-second-consecutive-year.
- 2018 Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook. Göç ve Kalkınma Brifingi 30 [Migration and Development Brief 30]. Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi www.knomad.org/sites/default/files/2018-12/Migration%20and%20Development%20Brief%2030.pdf.
- 2019 Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook. Göç ve Kalkınma Brifingi 31 [Migration and Development Brief 31]. Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi www.knomad.org/sites/default/files/2019-04/Migrationanddevelopmentbrief31.pdf.
- ts.a Dünya Bankası Ülke ve Kredi Grupları [World Bank Country and Lending Groups]. Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups> (erişim tarihi 2 Eylül 2019).
- ts.b Migration and Remittances Data (son güncellenme tarihi Nisan 2019). Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi www.worldbank.org/en/topic/migrationremittances/diasporaissues/brief/migration-remittances-data (erişim tarihi 2 Eylül 2019).
- ts.c Migration and Remittances Publications. Dünya Bankası, Vaşington, D.C. Erişim adresi www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-and-remittances-publications.
- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı [Organisation for Economic Co-Operation and Development] (OECD)
- 2018 *Uluslararası Göçe Genel Bakış 2018 [International Migration Outlook 2018]*. OECD Publishing, Paris. Erişim adresi www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2018_migr_outlook-2018-en.
- ts.a Uluslararası Göç Veritabanı [International Migration Database]. OECD Verileri, Paris. Erişim adresi <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MIG> (erişim tarihi 2 Eylül 2019).
- ts.b Foreign-Born Employment. OECD Verileri, Paris. Erişim adresi <https://data.oecd.org/migration/foreign-born-employment.htm> (erişim tarihi 2 Eylül 2019).
- ts.c Net ODA. OECD Verileri, Paris. Erişim adresi <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm> (erişim tarihi 3 Eylül 2019).
- Fertig, M. ve C. Schmidt
- 2001 First- and second-generation migrants in Germany – What do we know and what do people think? IZA Discussion Papers, 286:1–48.

Gallagher, A. ve M. McAuliffe

- 2016 South-East Asia and Australia. In: *Migrant Smuggling Data and Research: A Global Review of the Emerging Evidence Base* (M. McAuliffe ve F. Laczko, ed.). IOM, Cenevre. Erişim adresi https://publications.iom.int/system/files/smuggling_report.pdf.

Gordon, I., K. Scanlon, T. Travers ve C. Whitehead

- 2009 Economic Impact on London and the UK of an Earned Regularization of Irregular Migrants in the UK. Greater London Authority, Londra. Erişim adresi www.london.gov.uk/sites/default/files/gla_migrate_files_destination/irregular-migrants-report.pdf.

Koser, K.

- 2010 Dimensions and dynamics of irregular migration. *Population, Space and Place*, 16(3):181– 193.

Kyaw, N.N.

- 2017 Unpacking the presumed statelessness of Rohingyas. *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, 15(3):269–286.

Laczko, F.

- 2017 Improving data on migration: A 10-point plan. *Migration Policy Practice*, 7:1, Ocak– Mart. Erişim adresi <https://publications.iom.int/fr/books/migration-policy-practice-vol-vii-number-1-january-march-2017>.

McAuliffe, M.

- 2018 The nexus between forced and irregular migration: Insights from demography. In: *The Demography of Refugee and Forced Migration* (G. Hugo, J. Abbasi-Shavazi ve E.P. Kraly, ed.). Springer, Cham, İsviçre.

Neto, F.

- 1995 Predictors of satisfaction with life among second generation migrants. *Social Indicators Research*, 35(1):93–116.

Poulain, M. ve N. Perrin

- 2001 Is the measurement of international migration flows improving in Europe. Çalışma Dökümanı Sayı. 12. Joint ECE-EUROSTAT Work Session on Migration Statistics organized in cooperation with the UN Statistics Division. BM İstatistik Komisyonu [UN Statistical Commission] ve BM Avrupa Ekonomik Komisyonu [the UN Economic Commission for Europe] (Eurostat). Cenevre, 21–23 Mayıs.

Radford, J. ve P. Connor

- 2019 Canada now leads the world in refugee resettlement, surpassing the U.S., Pew Araştırma Merkezi [Pew Research Center], Factank, News in the Numbers, 19 Haziran. Erişim adresi www.pewresearch.org/fact-tank/2019/06/19/canada-now-leads-the-world-in-refugee-resettlement-surpassing-the-u-s/.

Skeldon, R.

- 2018 *International Migration, Internal Migration, Mobility and Urbanization: Towards More Integrated Approaches*. Göç Araştırmaları Serisi [Migration Research Series], Sayı. 53. IOM, Cenevre. Erişim adresi <https://publications.iom.int/books/mrs-no-53-international-migration-internal-migration-mobility>.

Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi [Center for Strategic and International Studies] (CSIS)

- 2019 *Out of the Shadows: Shining a Light on Irregular Migration*. Proje Yöneticisi: D.F. Runde, Yazarlar:: E.K. Yayboke ve C. Garcia Gallego, CSIS Refah ve Kalkınma Projesi [Project on Prosperity and Development], CSIS ve Rowman & Littlefield, Vaşington, D.C., ve Lanham. Erişim adresi https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190826_RundeYaybokeGallego_IrregularMigrations.pdf.

Uluslararası Çalışma Örgütü [International Labour Organization] (ILO)

- 2018 *ILO Global Estimates on International Migrant Workers – Results and Methodology*. 2. Baskı. ILO, Cenevre. Erişim adresi www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_652001.pdf.
- ts. Arab States: Labour Migration. Erişim adresi www.ilo.org/beirut/areasofwork/labour-migration/lang--en/index.htm.

Uluslararası Göç Örgütü [International Organization for Migration] (IOM)

- 2000 *Dünya Göç Raporu 2000*. [World Migration Report 2000]. IOM, Cenevre. Erişim adresi <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2000>.
- 2003 *2003 Dünya Göç Raporu: Göç Yönetimi – Hareket Halindeki İnsanları Bekleyen Zorluklar ve Bunlarla Mücadele Yolları* [World Migration Report 2003: Managing Migration Challenges and Responses for People on the Move]. IOM, Cenevre. Erişim adresi <http://publications.iom.int/books/world-migration-report-2003-managing-migration>.
- 2019a *2018 Return and Reintegration Key Highlights*. IOM, Cenevre. Erişim adresi www.iom.int/sites/default/files/our_work/DMM/AVRR/2018_return_and_reintegration_key_highlights.pdf.
- 2019b *Göç Terimleri Sözlüğü* [Glossary on Migration]. International Migration Law Sayı. 34, IOM, Cenevre. Erişim adresi www.iom.int/glossary-migration-2019.
- ts. *Latest Global Figures: Missing Migrants Project: Tracking Deaths Along Migratory Routes*. IOM, Cenevre. Erişim adresi <https://missingmigrants.iom.int/>.

UNHCR Yürütme Komitesi [UNHCR Executive Committee] (ExCom)

- 2017 *Update on Statelessness*. United Nations Document EC/68/SC/CRP.13, 7 Haziran. Erişim adresi www.refworld.org/docid/59a58d724.html.

Ülke İçinde Yerinden Edilme İzleme Merkezi [Internal Displacement Monitoring Centre] (IDMC)

- 2018 *2018 Ülke İçinde Yerinden Edilme Küresel Raporu* [Global Report on Internal Displacement 2018]. IDMC, Cenevre. Erişim adresi www.internal-displacement.org/global-report/grid2018/.
- 2019 *Ülke İçinde Yerinden Edilme Küresel Raporu* [Global Report on Internal Displacement 2019]. IDMC, Cenevre. Erişim adresi www.internal-displacement.org/global-report/grid2019/.
- ts. *Küresel Ülkesinde Yerinden Edilme Veritabanı* [Global Internal Displacement Database]. IDMC, Cenevre. Erişim adresi www.internal-displacement.org/database (erişim tarihi 3 Eylül 2019).

Van Waas, L.

- 2013 Reflections on Thailand (1): A protracted and neglected situation of statelessness. Weblog Statelessness Programme, Tilburg Üniversitesi. Erişim adresi <http://statelessprog.blogspot.com/2013/02/reflections-on-thailand-1-protracted.html>.

Vatansızlık ve Dahil Olma Enstitüsü [Institute on Statelessness and Inclusion]

- 2014 *The World's Stateless*. Wolf Legal Publishers, Oisterwijk. Erişim adresi www.institutesi.org/worldsstateless.pdf.
- 2018 *Statelessness in Numbers: 2018. An Overview and Analysis of Global Statistics*. Erişim adresi www.institutesi.org/ISI_statistics_analysis_2018.pdf.

Venkov, J.

- 2018 *Not just a simple twist of fate: statelessness in Lithuania and Latvia. European Network on Statelessness*. Erişim adresi www.statelessness.eu/blog/not-just-simple-twist-fate-statelessness-lithuania-and-latvia.